

SZAKDOLGOZAT

Juhász Máté Tibor

2023

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
Nemzetközi Gazdálkodás Szak
Nappali tagozat
Gazdaságdiplomácia specializáció

Felkészülés az izolációra, avagy Oroszország gazdasági berendezkedése a
2008-as nagy gazdasági világválságot követően

Tartalomjegyzék

Táblázatok jegyzéke	4
Ábrajegyzék	5
1 Bevezetés.....	6
2 Oroszország gazdasági helyzete 1990-2008	9
2.1 A Szovjetunió felbomlása utáni évek (1990-1999)	9
2.2 A növekedés és a stabilitás útján (2000-2007).....	11
3 A válságtól a Krími szankciókig (2008-2014).....	13
3.1 Gazdasági stabilizáció (2008-2009)	13
3.1.1 Gazdaságélénkítő csomag	14
3.1.2 Stabilizációs alap	14
3.1.3 Monetáris politika	14
3.2 Diverzifikáció (2010-2013).....	15
3.2.1 Infrastrukturális fejlesztések.....	15
3.2.2 Technológiai beruházások.....	16
3.2.3 Kis és középvállalkozások támogatása	18
3.2.4 Regionális egyenlőtlenségek elleni küzdelem	19
3.3 Külkereskedelmi kapcsolatok kiszélesítése	20
3.3.1 Európai Unió	21
3.3.2 Egyesült Államok	22
3.3.3 BRICS	23
3.3.4 Kína.....	24
3.3.5 Eurázsiai együttműködés.....	26
3.4 Makrogazdasági mutatók a Krími válsághoz közeledvén.....	27
4 A Krími szankcióktól az Ukrajna elleni invázióig (2014-2022).....	28
4.1 A Krími válság és a szankciós gazdaságpolitika	28
4.1.1 A válság előidézői.....	28
4.1.2 A szankciós gazdaságpolitikai (2014-2016).....	31
4.2 Válságálló gazdaság építése (2016-2022).....	32
4.2.1 Fiskális politika.....	33
4.2.2 Nemzeti vagyon alap.....	34
4.2.3 Deviza és tartalékpolitika	35
4.2.4 Külpolitikai fordulat.....	37
4.3 Az orosz gazdaság helyzete a háborút megelőzően.....	43
5 Összefoglalás	44
6 Irodalomjegyzék	46

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat Orosz makrogazdasági mutatók (1990-es évek második fele).....	10
2. táblázat Orosz makrogazdasági mutatók és az olaj ár alakulása a 2008-as válságot megelőző években	11
3. táblázat Makrogazdasági mutatók 2014-hez közeledvén	27
4. táblázat Kína részesedése az orosz kereskedelmi mutatókban.....	40

Ábrajegyzék

1. ábra Oroszország Kínával való kereskedelmi forgalma	25
2. ábra Oroszország GDP arányos költségvetési hiánya / többlete (%-ban)	34
3 ábra Nemzeti Vagyon Alap (2014-2016).....	35
4. ábra Oroszország aranytartálékai (2014-2021)	36

1 Bevezetés

2022 február 24.-óta a világ figyelme Oroszországra összpontosul. A háború következtében a volt szuperhatalmat egyre súlyosabb szankciók érik, és a gazdasága hatalmas nyomás alá került. Egy országnak nehéz gyorsan reagálnia az ilyesfajta externáliákra, és az ember azt hinné, hogy a már szebb időköt látott kelet-európai országot meglepték a nyugati szankciók. Az orosz gazdasági mutatók, azonban mintha másra engednének következtetni.

Az elmúlt évek során, Oroszország olyan gazdasági környezetet próbált előteremteni, amelyek mintha tudatosan felkészíthették volna a világgazdaságban megjelenő sokk hatásokra és a lehetséges szankciókra. Számos olyan ellentmondás van az ország gazdasági magatartását tekintve, amit érdemes szemügyre venni. A háború kitöréséig, az Oroszországi Föderáció, oly módon folytatta makro és monetáris politikáját, hogy az alapvető közgazdasági racionalitás által diktált növekedést háttérbe helyezte és mintha, teljesen más jövőbeli célokat tartott volna inkább követendőnek.

A háborút megelőzően rekord alacsony szintre csökkentették az államadósságot – ezzel is lehetővé téve a későbbi expanzív fiskális politikát a háború idején, soha nem látott szintre emelték deviza és aranytartalékaikat- ezzel is támogatva a rubelt a későbbiek során, valamint egyre erősebben törekedtek arra, hogy kiszélesítsék gazdasági kapcsolataikat, a Kínával való viszony ugyanis egyre szorosabbra fűződött. A volt szuperhatalom háború előtti gazdaságpolitikája tehát gyanúra adhat okot, a nyugattól való elfordulásnak, és egy esetleges izolációnak azonban sokkal korábban kellett, hogy legyenek jelei.

A gazdasági paradigma váltásnak már egészen 2014 óta láthatjuk jeleit. A Krím félsziget elfoglalását követő szankciók, megnehezítették a nyugati tőkéhez való hozzáférést, ennek következtében pedig Oroszországnak új partnerek után kellett kutatnia.

A gazdaságpolitikán belül történő váltásnak, azonban mintha már a 2008-as nagy gazdasági világválságot követően lettek volna jelei. A válság, ugyanis rámutatott az orosz gazdaság gyenge pontjaira. A túlságosan egyoldalú gazdasági szerkezetre és az energiaexportoknak való kitettségre.

Az előbb említettek alapján, úgy gondolom, hogy érdekesebb a téma tüzetesebb tanulmányozása. Dolgozatom során, Oroszország gazdasági helyzetét szeretném elemezni 2008 és 2022 között. Az említett perióduson belül szeretném megvizsgálni az orosz gazdaságpolitika jelentősebb történéseit, valamint az ország makrogazdasági mutatóit.

Dolgozatom témaválasztását a szakmai kíváncsiság vezérelte. A háború kitörését követően, számos médiumban, egyre inkább elterjedt lett az a nézet, miszerint Oroszország, Ukrajna elleni katonai inváziója nem spontán cselekedet, és, hogy az erre való gazdasági felkészülés már évekkal a háború kitörése előtt elkezdődött. Ezeket a véleményeket olvasván, felerősödött bennem a kíváncsiság a téma tüzetesebb vizsgálata iránt, és céloknak tűztem ki, hogy részletes elemzés után, választ kapjak ezekre a felvetésekre.

A témaválasztást indokolta az is, hogy szerettem volna olyan ismeretkörrel foglalkozni, ahol hasznosítani tudom a tanulmányaim során szerzett közgazdasági és makroökonómiai ismereteket. Mindenféleképpen szerettem volna olyan téma után kutatni, ahol egy ország gazdaságát kell részletesen ismertetni.

Mindezek mellett, egy személyes tapasztalat is indokolta a témaválasztást. Egyetemi tanulmányaim alatt, számos kelet-európai barátomra tettem szert, akiknek köszönhetően egyre erősebben elkezdett érdekelni a posztszovjet térség országainak kultúrája és gazdasága.

Kutatásomat azzal a céllal kezdtem meg, hogy megvizsgáljam Oroszország gazdasági berendezkedését a háború előtti időszakban, és, hogy rájöjjek, hogy milyen megfontolások mentén alakították gazdaságpolitikájukat.

Elemzésemet, az Oroszország Föderáció makrogazdasági ismertetése után, a 2008-as nagy gazdasági világválságot követően, 2022 február 24-ig bezáróan szeretném elvégezni, amelynek végén várhatólag választ kapok dolgozatom főbb kérdéseire:

- Hogyan alakult Oroszország gazdasága 2008 és 2022 között?
- Milyen megfontolások mentén alakították gazdaságpolitikájukat az említett periódus során?
- Volt-e egyértelműen arra utaló jel, hogy Oroszország tudatosan a háborúra készülve alakította gazdaságpolitikáját?

Reményeim szerint dolgozatom végére az olvasó választ kap az általam megfogalmazott kérdésekre, valamint, hogy felkelti az érdeklődését a téma iránt.

Kutatási módszertanom illeszkedik a választott témához. A téma jellegéből adódóan, szakdolgozatom megírása során szekunder kutatási módszereket használtam. Kutatásom során egyaránt támaszkodtam közgazdasági mutatókkal és adatokkal foglalkozó weboldalakra, illetve a szakmában jártas közgazdászok írásaira és véleményeire is.

Gazdasági weboldalként említhetném a World Bank, az Európai Fejlesztési Bank, az E&Y, illetve az Orosz Központi bank jelentéseit. Míg közgazdasági elemzőknél, előszeretettel használtam Ludvig Zsuzsa írásait.

Dolgozatom megírása során, grafikonokat és ábrákat is felhasználtam. Ezek között voltak saját kezűleg elkészítettek, valamint mások által kreáltak is. Többnyire, olyan grafikonokat és diagrammákat használtam fel, amelyek segítettek a fontosabb gazdasági összefüggések illusztrálását és megértését.

Kutatásom során kronologikus megközelítést alkalmaztam, és időbeli sorrendbe haladva kívántam megkísérelni elemzésemet.

Dolgozatom számos limitációval rendelkezik. A téma aktualitásából kifolyólag, elemzésemet kizárólag a háború kezdetéig, 2022 február 24.-ig végeztem. A háború kitörése utáni politikai és gazdasági eseményeket csak szükség esetén vettem figyelembe, illetve amennyiben egy tendenciára szerettem volna rámutatni, az erre vonatkozó adatokat a lábjegyzetben helyeztem el.

További limitáció, hogy dolgozatom során, a szó ismétlés elkerülése végett, az országok megnevezése helyett, alkalomadtán a fővárosuk nevét használtam, valamint, hogy a kereskedelmet érintő fontosabb mutatószámoknál, egyaránt használtam az adott ország fizetőeszközének teljes nevét, és a rövidített változatát.

2 Oroszország gazdasági helyzete 1990-2008

1990 és 2008 között, az Oroszországi Föderáció jelentős változásokon ment keresztül. A tizenhét év alatt, egyaránt volt megfigyelhető csökkenés, stagnálás, és soha nem látott gazdasági növekedés.

2.1 A Szovjetunió felbomlása utáni évek (1990-1999)

Az 1990-es évek jelentős változást hoztak a kelet-európai ország életébe. A Szovjetunió 1991-es felbomlásával, megindult az átállás a tervutasításos rendszerről, a szabad versenyű kapitalizmusra. A váltást az Oroszországi Föderáció első elnöke, Boris Jelcin, egy gazdasági reformcsomaggal kívánta megvalósítani. A sokk terápia értelmében, megindult az árak liberalizációja, az állami vállalatok privatizációja, illetve az ország megnyitása a külföldi tőke előtt. A piacgazdaságba való átmenet azonban közel sem volt zökkenőmentes, az évtized alatt az orosz GDP több, mint 60%-al csökkent. (Macrotrends, 2023a)

Az orosz gazdaságot érintő egyik legégetőbb kihívás a hiperinfláció megjelenése volt. Az infláció 1992-ben 2500%-on tetőzött és egészen 1995-ig bezárólag három számjegyű maradt. (Trading Economics, 2023a) Az árliberalizáció értelmében a korábban hatóságilag meghatározott árakat, ezentúl a piac törvényei határozták meg, a váltás azonban az infláció nagyfokú növekedéséhez vezetett. Mindezek mellett, az orosz nemzeti bank laza monetáris politikája is súlyosbította az árak emelkedését. A központi bank által nyújtott különböző hitelezési programok, jelentős pénzügyi forrással látták el a segítségre szoruló régiókat és vállalatokat. Ez azonban a forgalomban levő pénzmennyiség növelését eredményezte, és tovább tetézte az inflációt. (Rytilä, 1994)

A tervutasításos gazdaságból, a kapitalizmusba való átmenet nem csak az árakra volt hatással. A privatizáció és a növekvő verseny következtében, a versenyképtelen vállalatok bezárni kényszerültek, amely a munkanélküliség rohamos növekedéséhez vezetett. (Marek, 1995) A munkanélküliség közel megduplázódott az évtized során. 1991-ben, a munkába fogható lakosok közel 5%-a volt állás nélkül, míg 1999-re ez a szám már elérte a 13,04%-ot. (Trading Economics, 2023b)

A privatizációknak másik nem kívánatos velejárója is volt. A gyenge jogi és politikai környezetet kihasználva, egy új gazdasági és társadalmi csoport létrejöttét látta meg az orosz társadalom. Az oligarchák politikai befolyásukat és kapcsolataikat kihasználva, jóval a piaci áron alul jutottak hozzá a korábban állami tulajdonban levő vállalatokhoz, amelynek következtében óriási vagyonra tettek szert és beágyazódtak stratégiai fontosságú vállalatokba.

Az oligarchák megjelenése, tovább növelte a korrupció, illetve a vagyoni egyenlőtlenséget, valamint aláásta az orosz társadalom piacgazdaságba vetett hitét. (Christopher, 2012)

A korai 1990-es évek kihívásai ellenére, 1997-re úgy tűnt, hogy az orosz gazdaság stabilizálódott. Az olaj világpiaci árának növekedésével, és az energiaszektorban rejlő lehetőségek következtében az országba irányuló közvetlen tőkebefektetések 1996 és 1997 között közel megháromszorozódtak, az ország exportbevételei rekordszintre nőttek, és a GDP az évtized során először mutatott növekedést a maga 1,4%-val. (Lásd 1. táblázat)

1. táblázat Orosz makrogazdasági mutatók (1990-es évek második fele)

Évszám	GDP növekedés (%-ban)	Folyó fizetési mérleg (milliárd \$)	FDI (milliárd \$)
1995	-4,1	7,44	2,07
1996	-3,8	10,1	2,58
1997	1,4	-0,83	4,86
1998	-5,3	0,71	2,76
1999	6,4	22,86	3,26

Forrás: Saját szerkesztés (World Bank, 2023a), (World Bank, 2023b), (World Bank, 2023c) alapján

A rövid növekedést követően, azonban 1998-ban válság ütötte fel a fejét. A válságot egyaránt okozták belső tényezők és külföldi sokk hatások. 1998-ra az orosz államadósság elérte a GDP 143%-át. (Macrotrends, 2023b). Ez pedig ötvözve a kedvezőtlen makrogazdasági környezettel, nevezetesen azzal, hogy az ázsiai pénzügyi válság következtében a külföldi befektetők kevésbé kockázatos piacok után kutattak, és, hogy a nyersanyagok világpiaci árai ismét csökkentek, azt eredményezte, hogy Oroszország nem volt tovább képes finanszírozni adósságait. Ennek értelmében, 1998-ban bejelentették fizetéseképtelenségüket. A válság következtében a rubel leértékelődött, az infláció ismét az egekbe szökött és a GDP 5,3%-al csökkent. (Lásd 1. táblázat)

A válságot követően azonban rekordsebességgel állt helyre a volt a szuperhatalom. 1999-ben a GDP már 6,4%-os bővülést mutatott, az exportbevételek, illetve a folyó fizetési egyenlege pedig soha nem látott szintekre ugrottak, így az ezredfordulóhoz közeledvén a kelet európai ország ismét a növekedési pályára állt, és a gazdasága stabilizálódni látszódnak.

2.2 A növekedés és a stabilitás útján (2000-2007)

A turbulens kilencvenes éveket követően, a volt szuperhatalom soha nem látott gazdasági növekedést tapasztalt. Vladimir Putyin kormányzása alatt, az ország eddig nem látott modernizációt és növekedést érzékelt. Irányítása alatt az Oroszországi Föderáció GDP-je évente átlagosan 7%-al növekedett, ami jóval meghaladta a globális átlagot. (World Bank, 2023a)

A példátlan gazdasági gyarapodás mögött meghúzódó egyik legfontosabb okozat a már korábban is említett nyersanyagok árának növekedése volt. A 2000-es évek elején az Urals olaj hordónkénti ára 23,87\$-re volt taksálható, míg 2007-ben, ugyanazért a hordóért már 93,85 \$-t kellett fizetni. (Lásd 2. táblázat) Az évtized során Oroszország szénhidrogén nagyhatalommá nőtte ki magát, a világ legnagyobb földgáz, illetve második legnagyobb kőolaj exportőre lett, így értelemszerűen a magas olaj árak nagymértékben kedvezőek voltak az ország bevételeire nézve. Ennek köszönhetőn, a GDP ötszörösére nőtt, valamint a folyó fizetési egyenleg is majdnem megduplázódott a periódus során. (Lásd 2. táblázat) A példátlan bevételeknek köszönhetően a volt szuperhatalom, végleg stabilizálni tudta gazdaságát. A GDP arányos államadósság 2000-ben még 62,5% volt, 2007-re ez a szám azonban 7%-ra csökkent (Macrotrends, 2023b)

2. táblázat Orosz makrogazdasági mutatók és az olaj ár alakulása a 2008-as válságot megelőző években

Évszám	GDP (növekedés %- ban)	Folyó fizetési egyenleg (milliárd \$)	FDI (milliárd \$)	Urals olaj hordónkénti ár (\$)
2000	10	45,38	2,68	23,87
2004	7,2	58,56	15,4	40,46
2007	8,5	72,19	55,87	93,85

Forrás: Saját szerkesztés, (World Bank, 2023a), (World Bank, 2023b), (World Bank, 2023c), (Akindinova, 2016) alapján

A rendkívüli gyarapodást más tényezők is segítették. A külföldi befektetők, ugyanis előszeretettel választották a kelet európai országot tőkéjük végállomásának. A Putyini kormányzat olyan gazdaságélénkítő intézkedéseket vezetett be, amelyek jelentősen fejlesztették az ország befektetői környezetét. A korai 2000-es években, a már Magyarországon is látottakhoz hasonlóan, olyan speciális gazdasági övezeteket hoztak létre, amelyek

megegyszerűsítették a külföldi tőke Oroszországba való áramlását. Jelenleg negyvenöt speciális gazdasági övezet van az országba, amelyek főleg az ipari termelésre és technológiai fejlesztésekre irányulnak. (Russia Briefing, 2022)

Az egyre kedvezőbb befektetési környezetnek köszönhetően, az ország hitelminősítése jelentősen javult. (World Government Bonds, 2022) Az S&P, a Moody's és a Fitch mind befektetési kategóriába sorolta a kelet-európai országot, valamint az FDI több, mint huszonötszörösére nőtt 2000 és 2008 között. (Lásd 2. táblázat)

Mindezek mellett a fizetések is jelentős növekedést mutattak a periódus során. A mezőgazdaságban, az egészségügyben, az oktatásban, valamint a közigazgatásban dolgozók reálbére is közel háromszorosára nőtt 2000 és 2008 között. (Kudrin, 2015)

A soha nem látott növekedés ellenére, a gazdaságot továbbra is érték kihívások. A magas szintű korrupció és a gyenge jogi keretrendszer megnehezítette a vállalatok hatékony működését, és nem nyújtott kellő jogi védelmet a befektetőknek. A korrupció és az oligarchák jelenléte, továbbá hozzájárultak az egyre erősebben megjelenő vagyoni egyenlőtlenségekhez is. Az ország példátlan gazdasági növekedéséből a társadalom felső része, duplán kivette a részét. A lakosság felső 10%-a realizálta a nettó nemzeti jövedelem több, mint 50%-át, míg az ország népességének a fele alig érte el a 15%-os részesedést. (World Inequality Lab, 2020)

A korrupció mellett a regionális egyenlőtlenségek sem kímélték a Putyini gazdaságot. A főként nyugati városok ugyanis sokkal nagyobb gazdasági növekedést tapasztaltak, mint a szibériai, illetve a Kaukázus mentén elhelyezkedő köztársaságok. Az infrastruktúrára, közlekedésre, illetve technológiára irányuló fejlesztések, elkerülték a szibériai és déli területek figyelmét. Ezen fejlesztések a nyersanyagokkal gazdagon ellátott, vagy már eddig is fejlett régiókra, főképpen Szentpétervárra és Moszkvára irányultak.

Mindezek mellett a demográfiai kihívások is egyre erőteljesebben jelentkeztek. Az elvándorlás, a magas halálozási ráta az alacsony születési számokkal ötvözve, a népesség csökkenését eredményezték. Az egyre inkább csökkenő népesség pedig nem kívánatos nyomás alá helyezte az amúgy sem jó állapotban levő orosz társadalmi jóléti rendszert, és nagy problémát jelentett a jövőre nézve.

A kihívások ellenére azonban kijelenthető, hogy a 2000 és 2008 közötti periódus rendkívüli sikerekkel kecsegtetett az Oroszországi Föderáció számára. Rekordszintű növekedés volt

megfigyelhető, és a gazdaság is végleg stabilizálódni látszódott. A 2008-as válság azonban ismét változást hozott a gazdaság életében.

3 A válságtól a Krími szankciókig (2008-2014)

A 2008-as gazdasági világválság érzékenyen érintette az orosz gazdaságot. Az egyik legnagyobb kihívást, a már többször emlegetett olajárak drasztikus esései okozták. (Ludvig, 2013)

A válság következtében fellépő globális kereslet visszaesése az energiahordozók árának megcsappanásához vezetett. 2008 júniusában egy hordó Ural Blend kőolajért még 127,7\$-t adtak, ugyanez év decemberében ez az érték azonban, 40\$-ra csökkent. (Akindinova, 2016) A szénhidrogének árának ilyen szintű csökkenése komoly bevételektől fosztotta meg a volt szuperhatalmat. Az ország exportbevételei 2008-ban 467 milliárd USD-re voltak taksálhatóak, 2009 végére viszont 301 milliárd USD-re csökkentek. (WITS, 2020a)

Az országba érkező befektetések is megéreztek a válság hatásait. Az egyre elharapódzó korrupcióval és a grúz háború okozta geopolitikai feszültséggel ötvözve, a befektetők figyelve egyre inkább elkerülte a kelet európai országot. 2008-ban a portfólió befektetések 35,69 milliárd USD-re voltak taksálhatóak, az országba érkező közvetlen tőkebefektetések pedig 74,78 milliárd USD-et értek el. (World Bank, 2023b) A válság következtében azonban a portfólió befektetések harmincadjára csökkentek, míg az országba áramló közvetlen tőkebefektetések már csak 36,58 USD-t mutattak. (World Bank, 2023d)

A többi makrogazdasági mutató is jelentős csökkenést mutatott. Az orosz GDP több, mint 7,9%-al csökkent 2009-ben, míg az exportból származó bevételek 36%-al csökkentek. Az orosz vezetésnek azonban megoldást kellett találnia a válság okozta gazdasági visszaesésre.¹

3.1 Gazdasági stabilizáció (2008-2009)

A válságot követően tehát a stabilizációé volt a főszerep. Az orosz vezetés ismét a növekedés pályájára kívánta állítani az országot.

¹ 2008 és 2012 között Dimitrij Medvegyev volt az Oroszországi Föderáció elnöke, míg Vladimir Putyin miniszterelnök volt ez időtájt. Az igazi hatalom azonban továbbra is Vladimir Putyin kezében összpontosult. Dolgozatom ezen részében, a szó ismétlés elkerülése végett egyaránt használtam a Vladimir Putyin kormánya és a Medvegyevi vezetés kifejezéseket.

3.1.1 Gazdaságélénkítő csomag

A stabilizáció legjelentősebb részét egy gazdaságélénkítő csomag elfogadása jelentette. A pakett a G20-as országok körében a legnagyobbak számított a maga 2,9 billió rubeljével, és az orosz GDP közel 7%-át tette ki. Az élénkítő intézkedések, a pénzügyi szektor megsegítésével és a vállalatoknak jutott különböző támogatásokkal kívánt életet lehelni a válság sújtotta gazdaságba.

Ennek értelmében az orosz kormány több, mint 576 milliárd rubellel támogatta az általa kiválasztott stratégiailag fontos vállalatokat, amelynek segítségével jelentősen enyhítette a vállalkozások terheit a válság alatt. A vállalatok támogatása mellett a munkaerőpiacon is egyre erőteljesebben megjelent az orosz állam. A munkanélküliségi segély megemelésével és a különböző munka mobilitási programok segítségével kívánta orvosolni a munkanélküliséget az orosz kormány. (Bogetic, 2009)

3.1.2 Stabilizációs alap

Az olajárak esése okozta bevétel kiesést a már 2004-ben létrehozott stabilizációs alappal szeretne volna megoldani az orosz vezetés. 2008 januárjában az alapot további két részre osztották. A tartalékalapra és a nemzeti jóléti alapra.

A tartalékalapot 125 milliárd dollárral hívta életre az orosz vezetés, azzal a céllal, hogy az államkasszát támogassa abban az esetben, amennyiben a szénhidrogének árainak csökkenése, bevétel kiesést okoznának az orosz állam számára. A pénzügyi intézmény alacsony kockázatú külföldi értékpapírokba fektetve kívánt hozamot elérni, ugyanakkor az olaj és gázbevételekre kivetett különböző adókon keresztül is áramlott pénzügyi forrás. (The New York Times, 2008). 2008 és 2009 között az orosz vezetés több, mint 2000 milliárd rubelnek megfelelő összeget használt a tartalékalapból a stabilizáció érdekében. (Drobyshevsky, 2012)

3.1.3 Monetáris politika

A válság enyhítése következtében, a monetáris politika területén is jelentős történések mentek végbe. A központi bank eleinte a hagyományos monetáris politikai eszköztárával kívánta enyhíteni a válságot. 2008 szeptemberében a központi bank az irányadó kamatláb módosításával kívánta féken tartani az inflációt. Az irányadó kamatláb 2009 januárjáig 10.5%-ra emelkedett. (Trading Economics, 2023c)

Az infláció megfékezése mellett a rubel is támogatásra szorult. 2008 augusztusától 2009 januárjáig bezárólag az orosz nemzeti bank, devizatartalékainak közel 1/3-át fordította arra,

hogy nyíltpiaci műveleteken keresztül megakadályozza a fizetőeszköz hirtelen leértékelődését, és, hogy az intervenció sáv kiszélesítésével inkább a rubel fokozatos leértékelődése menjen végbe. A fokozatos leértékelés nemcsak az alkalmazkodást tette lehetővé a vállalatok számára, de az olajár esés miatti bevétel kiesést is pótolni próbálta. (Central Bank of the Russian Federation, 2013)

A gazdaság végül a 2009-es év második felére stabilizálódott. Az orosz válságkezelés vegyesre sikeredett, az ország, ugyanis külföldi finanszírozás nélkül vészelt át a gazdasági világválságot. A válságot azonban nem használta a gazdaság megreformálására. (Ludvig, 2013)

3.2 Diverzifikáció (2010-2013)

A válság utáni stabilizációt követően az orosz vezetés ismét a növekedés pályájára kívánta állítani a Föderáció gazdaságát. A növekedés maximalizálása mellett, azonban kiemelt figyelmet szenteltek a diverzifikációra is. A válság, ugyanis ismét rámutatott az orosz gazdaság gyenge pontjaira. Végleg bebizonyosodott, hogy az erősen szénhidrogén exportra támaszkodó gazdasági berendezkedés hosszú távon nem fenntartható.

3.2.1 Infrastrukturális fejlesztések

A diverzifikációra tett intézkedések egyik legfontosabb részét az infrastrukturális beruházások jelentették. A beruházások egyaránt irányultak a közlekedés, valamint a gáz és kőolaj kitermeléséhez szükséges infrastruktúra fejlesztésére is.

3.2.1.1 Közlekedés fejlesztése

A közlekedési infrastruktúra fejlesztésére irányuló egyik legnagyobb befektetés az M11-es autópálya projektje volt. A Moszkva és Szentpétervár között húzódó szupersztráda a két metropoliszt szeretne volna jobban összekötni, valamint a vállalatok logisztikai problémáját kívánta orvosolni. A 7,3 milliárd euró értékű projekt építését 2010-ben kezdték el. Az útvonal megépülésével a két város közötti menetidő 10 órától 5.5 órára csökkent. (Trans.Info, 2019)

A vasúthálózaton is javítani szeretett volna a putyini kormányzat. 2008 és 2013 között a vasúti szállítás 55%-al nőtt a szibériai és a távol keleti körzetekben, az infrastruktúra azonban továbbra is elmaradott volt. Ennek következtében, 2013-ban Vladimir Putin a Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon jelentette be az orosz vasúthálózat megreformálására irányuló terveit. Ebbe bele tartozott a transz-szibériai vasútvonal felújítása, a szintén Szibérián átvonuló Bajkál-Amur vasúthálózat rekonstrukciója, valamint egy Moszkva és Kazany között létrejövő gyorsvasút hálózat megépítésének terve. (Kremlin, 2013)

A légi közlekedés területén is jelentős befektetések valósultak meg. 2010-ben a Sheremtyevo Nemzetközi Repülőtér egy újabb terminállal bővült, amelynek segítségével a repülőtér éves kapacitása már elérte az évi 35 millió utast. (Airport Technology, 2019)

A lerövidült menetidő és a vállalatok logisztikai kihívásaink enyhítése mellett, a válság után megvalósuló fejlesztések gazdaságélénkítő hatással bírtak. A 2009 és 2013 között megvalósuló befektetések jelentősen hozzájárultak a GDP növekedéséhez. A közlekedési szektor 2008-ban 800 milliárd rubellel segítette az ország gazdasági teljesítményének növekedését, 2013-ra ez a szám már több, mint 1400 milliárd rubel lett.² (Trading Economics, 2023d)

3.2.1.2 Fosszilis energiahordozók infrastruktúrája

A válságot követő kockázatkezelés azonban, inkább irányult a bevételi források diverzifikálására, mintsem, hogy a gazdaság teljes megreformálására. A befektetések legnagyobb része továbbra is az ország gazdasági motorjaként szolgáló energetikai szektorba érkeztek.

A válságot követően kibővítésre került a Kelet Szibériai Olajvezeték, valamint megkezdődött a Yamal LNG terminál építése is. A Kelet Szibériai Olajvezeték 2010-re évi 1,6 millió hordó kőolaj termelését tette lehetővé, míg az LNG terminál évi 16,5 millió tonna cseppfolyósított gázzal látta el az orosz gazdaságot. (Yamal LNG, 2015)

Az ország legnagyobb energetikai beruházása azonban egyértelműen az északi áramlat projektjéhez köthető. A 1224 kilométer hosszúságú, Oroszországot és Németországot összekötő csővezeték 2011-be került átadásra, és évente 55 milliárd köbméter gázzal látja el az európai országokat. (Nord Stream, 2012)

3.2.2 Technológiai beruházások

Vladimir Putyin a technológia szektornak is kiemelt szerepet szánt a válságot követően. A technológiai fejlesztések zöme olyan területekre irányult, amely az orosz vezetés számára stratégiai fontosságúak voltak. Ennek értelmében a támogatások nagy része az űrkutatás, energia hatékonyság, nukleáris technológiai és az informatika területére koncentrált. (Mutanga, 2016)

² A gazdasági válságot megelőző időszakban nem tulajdonítottak kiemelt szerepet a közlekedési infrastruktúra fejlesztésének. A szektor GDP-hez való hozzájárulása 2008-ot megelőzően alig érte el az 500 milliárd rubelt. A gazdasági világválságot követő diverzifikációs törekvéseknek köszönhetően azonban, 2013-tól a szektor minden évben minimum 1400 milliárd rubellel járult hozzá az ország gazdasági teljesítményének növekedéséhez.

3.2.2.1 Skolkovo Innovációs Központ

A technológiai szektor felvirágoztatása érdekében megvalósuló egyik legnagyobb projekt a Skolkovo Innovációs Központ létrejötte volt. A 2010-ben felhúzott épületegyüttes az amerikai Szilikon Völgy példájára jött létre, azzal a céllal, hogy felvirágoztassák az orosz start-up és tech ökoszisztémát. Az innovációs központ az információs technológia, úrkutatás, gyógyszeripar és a nukleáris technológia területén ügködő vállalatok, valamint kutatók számára nyújtott mind szakmai, mind pedig pénzügyi támogatást.

A létesítmény létrejöttét óriási siker fogadta, közel 2,5 milliárd dollárnyi befektetés érkezett az országba a központnak köszönhetően, valamint a központ által támogatott vállalatok több, mint húsz milliárd dollár bevétellel termeltek. Mindezek mellett, az Intel, Microsoft, valamint a Stanford Egyetem is együttműködési szerződést kötött az innovációs központtal. (WIPO, 2020)

A Moszkva mellett elhelyezkedő park mellett az orosz kormány más városokban is próbálkozott hasonló technológiai központok felhúzásával. 2009-ben Kazany környékén is megépült egy technológiai park, amely az évek során az egyik legnagyobbba nőtte ki magát Kelet-Európában, valamint a Szibériában található Tomszk városában is egy hasonló intézmény felépítésén próbálkoztak. (Mutanga, 2016)

3.2.2.2 Innovatív kisvállalkozások megsegítésére irányuló alapítvány (FAISE)

A technológiai szektor felvirágoztatását szolgálta a már korábban létrehozott, innovatív kisvállalkozások megsegítésére irányuló alapítvány is. Az orosz kormányhoz tartozó intézményt, azzal a céllal hozták létre, hogy támogatást nyújtson, azoknak a kis vállalkozásoknak, amelyek a biotechnológia, informatika és az energetika területén tevékenykednek. A kormányzati intézmény évente 1500 innovatív kis vállalkozásnak nyújt pénzügyi támogatást, és fennállása során már több, mint 4500 start-up létrehozását tette lehetővé. (NCP Health, 2012)

3.2.2.3 Nanotechnológiai fejlesztések

A nanotechnológia területén is jelentős fejlesztések indultak meg. Az orosz kormány már 2007-ben létrehozta a RUSNANO névre keresztelt, orosz nanotechnológiai állami vállalatot, amely azzal a céllal jött létre, hogy versenyképessé tegye az orosz nanotechnológiai szektort, és, hogy pénzügyi támogatást nyújtson a szektor vállalatai számára. 2009-ben az orosz kormány 980 millió eurót fordított különböző nanotechnológiai projektek támogatására. (EDN, 2009) A válságot követően azonban még több forrás irányult a szektorba, és 2013-ban már 5 milliárd dollárnyi segítséget kívánt nyújtani a RUSNANO. (The Moscow Times, 2013)

A technológiára irányuló fejlesztések szerves részét képezték az orosz kormány diverzifikációra tett kísérleteinek. 2013-ra a technológiailag intenzív szektor GDP részesedése 21,6%-ot mutatott, ami növekedést jelent az elmúlt évek adataihoz képest. (Omelchenko, 2019)

3.2.3 Kis és középvállalkozások támogatása

A diverzifikáció további másik fontos részét az orosz kis és középvállalkozások támogatása képezte. A KKV-k 2009-ben 16,4 millió embert foglalkoztattak és a GDP közel 20%-át adták. A szektor további növekedésének érdekében, az orosz kormány meghirdette a kis és középvállalkozások fejlesztésére irányuló stratégiai programját. A program kedvezőbb adminisztratív, finanszírozási, és jogi környezetet kívánt teremteni, illetve az innovációt és a KKV-k gyarodását kívánta elősegíteni. (EY, 2014)

A kis és középvállalkozások támogatásának érdekében létrejött a Központi Biztosítási Ügynökség. Korábban a hitelekhez való hozzájutást bürokráciai akadályok nehezítették. A hitelt nyújtó bankok közé eddig ugyanis a KKV-k hitelezéséért felelős bank, valamint a hitelnyújtásáért közvetlenül felelős bank is beékelődött. A Központi Biztosítási Ügynökség, ami egyenesen a gazdaságfejlesztési minisztérium alatt helyezkedett el, garanciát vállalt a KKV-k által felvett hitelek 80%-ára, ezzel is biztosította a hitelhez való hozzáférést és könnyítette a szektor finanszírozási igényeit. A Központi Biztosítási Ügynökség mellett a technológiai vállalatokat egy további speciális befektetési alap is támogatta, ezzel is ösztönözve az innovációt. (EY, 2014)

A különböző alapok és ügynökségek létrehozása mellett fiskális ösztönzők révén is támogatni szerették volna a KKV szektort. Az orosz kormány egyes szektorokon belül működő vállalatok számára kedvezőbb adózási környezetet teremtett, valamint a regionális kormányzatok számára kiemelt támogatást nyújtott annak érdekében, hogy ezt a vállalatok megsegítésére fordítsák. 2012-ben az orosz kormány 475 millió euróval látta el a régiókat, míg 2013-ban 451 millió eurónyi állami támogatás került kihelyezésre. (European Investment Bank, 2013)

A Központi Biztosítási Ügynökség és a fiskális ösztönzők mellett, az orosz kormány egy további kormányzati szerv létrehozásával kívánta megkönnyíteni a vállalkozások hitelhez jutását. A kis és középvállalkozások fejlesztéséért felelős ügynökség létrehozásával tovább kívánták könnyíteni a cégek hitelhez való hozzájutását. Az ügynökség jóval kedvezőbb kamatozású hitelekkel, pénzügyi támogatásokkal, illetve tőkebefektetésekkel kívánta segíteni a szektor vállalkozásait. A pénzügyi szolgáltatásokon túl, tanácsadással, és képzésekkel is

szolgált a vállalatok számára, ezzel is fejlesztve versenyképességüket és fenntarthatóságukat. (European Investment Bank, 2013)

A start-up ökoszisztéma és az innovatív vállalkozás további felvirágzása érdekében, 2011-ben létrehozták a Stratégiai Kezdeményezések Ügynökségét is. A kormányzati szerv legfőbb feladata az volt, hogy a tehetséges vállalati vezetőket pénzügyi és egyéb szakmai tanácsadással lássák el. (Agency for Strategic Initiatives, 2023)

Az orosz kormány KKV szektorra irányuló intézkedései nem maradtak eredmény nélkül. 2008 és 2014 között a KKV-k száma közel 7%-al nőtt, és a támogatások nagy része az ipari gyártással, illetve technológiával foglalkozó vállalkozások felé irányult. 2013 végére az orosz GDP 22%-át adták, és a munkára fogható lakosság, 23%-a dolgozott a szektorban. (EY, 2014)

3.2.4 Regionális egyenlőtlenségek elleni küzdelem

A volt szuperhatalom egyik legnagyobb problémáját továbbra is a regionális egyenlőtlenségek jelentették. A beruházásokból és a gazdasági növekedésből a nyersanyagokkal jól felruházott régiók sokkal jobbak kivették a részüket, mint a távol keleti régiók. Az egyenlőtlenségek lefaragására, a putyini kormányzat speciális gazdasági övezetek létrehozását szorgalmazta, valamint 2012-től kezdődően a távol keleti régiók fejlesztése is kiemelt figyelmet kapott.

3.2.4.1 Speciális gazdasági övezetek

A gazdasági egyenlőtlenségek lefaragása érdekében létrehozott egyik legfontosabb intézkedés, a korábban Magyarországon is látott speciális gazdasági övezetek létrehozása volt. 2013-ig bezáróan az orosz vezetés, 122 milliárd rubelt költött a zónák létrehozására. Az övezeteket azzal a céllal hozták létre, hogy javítsanak az adott régió üzleti környezetén, illetve, hogy elősegítsék a régióba irányuló befektetéseket. (Galiullina, 2019)

A speciális övezetek egyik legnagyobb előnye a különböző adókedvezmények voltak. Az övezetekbe érkező vállalkozások profitjuk közel 2%-át kellett csak leadózniuk, míg se vagyoadót, se pedig ingatlanadót nem kellett fizetniük. Összehasonlításképpen az ekkor érvényben lévő orosz nyereségadó az ország többi területén 20% volt. Mindezek mellett, a zónákon belül működő vállalatok vámmentességet élveztek, valamint az áfa alól is mentesültek. (Mutanga, 2016)

A speciális övezetek bevezetése egyszerre szolgálta az orosz kormány regionális egyenlőtlenségek elleni küzdelmet, és a technológia szektor fejlesztését. 2013-ig bezáróan a

befektetések közel 70%-a, ugyanis főképpen a technológiailag intenzív szektorokra irányultak. (Kostin, 2013)

A speciális gazdasági övezetek megítélése azonban a mai napig vita tárgyát képezi. Az egyik legnagyobb kifogás velük kapcsolatban, hogy kifejezetten csak a külföldi tőke vonzására irányul, és kevésbé a hazai vállalatok fejlesztésére.

3.2.4.2 Orosz távol keleti régiók támogatása

A regionális egyenlőtlenségek ellen való további küzdelem nevében, 2012-ben, létrejött a távol keleti és a sarkkörüi szövetségi körzetek fejlesztésért felelős minisztérium. A minisztérium csakúgy, mint a speciális gazdasági övezetek, azzal a céllal jött létre, hogy ösztönözze gazdasági növekedést a kevésbé lakott területeken. A kormányzati szerv a különböző állami programokkal és a régióknak jutató plusz támogatással kívánt életet lehelni a távol keleti régiókba. (The Russian Government, 2012)

A régió fejlődésért felelős külön kormányzati szerv létrejötte mellett, megalakult az orosz távol kelet és sarkkör fejlesztéséért felelős alap is. Az alapot 20 milliárd rubel értékkel hívták életre, és az Uráltól keletre fekvő területeken megvalósuló beruházások finanszírozását kívánta megkönnyíteni. (Russian Far East and Arctic Corporation, 2023)

Az orosz kormány diverzifikációra tett törekvései gazdaságélénkítő hatással bírtak. A kockázatkezelés azonban, inkább irányult az energiaszektor bevételeinek diverzifikálására, mintsem, hogy a homogén gazdasági szerkezet tényleges megsegítésére.

3.3 Külkereskedelmi kapcsolatok kiszélesítése

Az évtized fordulót követően, a legjelentősebb változások, azonban a külkereskedelmi kapcsolatok területén történtek. Vladimir Putin már egészen a 2007-es Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián tartott híres beszédében egy több lábbon álló gazdasági világrend eljövételét sürgette. (Politico, 2022) A 2009-et követő makrogazdasági adatokat megfigyelve pedig már egyértelműen kikövethető, hogy Oroszország nem kizárólag a nyugati országokkal szeretett volna jó gazdasági kapcsolatokat ápolni.

A kelet-európai ország tulajdonképpen minden irányba terjeszkedett. Az Európai Unióval való kereskedelem soha nem látott szintre emelkedett, és az Egyesült Államokkal is viszonylag stabilak voltak a kapcsolatok. A legjelentősebb változás azonban Oroszország kelet felé fordulása volt. Vladimir Putyin együttműködésével ugyanis megalakult a BRICS országok

szervezete, Kínával egyre szorosabbra fűződött a viszony, valamint az eurázsiai országok integrációja is egyre fontosabb szerepet kapott.

3.3.1 Európai Unió

A válságot követő években, az Európai Unió maradt Oroszország legnagyobb kereskedelmi partnere. Az EU továbbra is a Moszkva által nyújtott szénhidrogén exporttal kívánta kielégíteni energiaigényeit, míg Oroszország számára az öreg kontinens jelentette a legnagyobb felvásárló piacot. A világbank adatai szerint a kereskedelem 2013-ra 410,3 milliárd EUR-ra nőtt, ami 21%-os növekedés a 2009-es adatokhoz képest. (WITS, 2020c)

Az orosz export közel 57%-a, irányult az EU-ba, míg az Oroszországi Föderáció import termékeinek 46,5%-a érkezett az Unióból. Az orosz export legnagyobb részét természetesen az olaj és a földgáz szállítása jelentette. Az ország földgáz exportjának 71%-a irányult az Európai Unióba. (United Kingdom Parliament, 2015) A szállítások további könnyítése érdekében pedig, 2011-ben megkezdődött az Északi Áramlat II. projekt építése, amelynek értelmében 110 milliárd köbméterre nőtt volna az európai kontinensre szállítandó földgáz.

Közvetlen tőkebefektetések terén is erős összekötődés volt megfigyelhető. Az Európai Unió egyaránt volt a legnagyobb FDI fogadó és küldő ország. (Mutanga, 2016) Az orosz befektetések főleg az energiaexportot elősegítő értékláncokba irányultak, míg az európai befektetések főként az orosz ingatlan és gyártási szektorba irányultak.³

A gazdasági mutatókat figyelvén a kapcsolatok kifejezetten jónak tűntek 2014-ig bezáróan. Az Európai Unió volt Oroszország legnagyobb kereskedelmi és befektető partnere is. A külpolitika és az integráció területén azonban egyre több egyet nem értésbe ütköztek a felek. Az együttműködés továbbra is az 1994-ben megkötött partnerségi és együttműködési megállapodás keretében ment végbe, és bár tervben volt a „négy gazdasági közös térség” program megvalósítása, ennél tovább azonban nem fejlődtek a kapcsolatok. (European Commission, 2022)

A legnagyobb problémát az jelentette, hogy Brüsszel és Moszkva geopolitikai és külpolitika céljai tulajdonképpen keresztezték egymást. A keleti partnerség nevű kezdeményezés és Oroszország egyre erősebb „közel külföldi” törekvései nem voltak egymással

³ Az Európai Unióval folytatott közvetlen tőkebefektetéseknél említést kell tenni a „roundtripping” és „transshipment”-ként használt tőkeáramlásokról is. Az Oroszországi Föderáció legnagyobb FDI küldő és fogadó országa Ciprus volt 2009 és 2013 között. A két ország közötti tőkeáramlások jelentős része azonban feltételezhetőleg, adóoptimalizálás céljából történt. Ennek függvényében az orosz FDI adatok kizárólag tendenciaként értelmezendők.

összeegyeztethetőek. A keleti partnerség ugyanis, Ukrajna, Belarusz, Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán, és Moldova, Európai Unióba való integrációjának az előszobájaként szolgált. Ezzel szimultán azonban Oroszország is egyre erősebb igényt formált a posztszovjet térség integrációjára. 2012-ben életbe lépett az az Eurázsiai Gazdasági Unió előszobájaként szolgáló, Eurázsiai Gazdasági Térség, amely lehetővé tette a tőke, az emberek, és az áru szabad áramlását Belarusz, Oroszország és Kazahsztán között. (Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia, 2016)

2014-hez közeledvén az orosz – EU kapcsolatok tehát vegyesek voltak. A kereskedelem és a gazdasági együttműködés soha nem látott szinteket ütött meg, az eltérő külpolitika és integrációs célok azonban egyre jobban felerősödtek, és végül végzetesnek bizonyultak az Oroszországi Föderáció és az Európai Unió kapcsolataira nézve.

3.3.2 Egyesült Államok

A kapcsolatok kiszélesítése érdekében, az Egyesült Államokkal is jó kapcsolatokra törekedett az orosz vezetés. Az orosz-amerikai kapcsolatokat azonban, ugyanaz a kettősség jellemezte, mint az ország Európai Unióval való kapcsolatát. A kereskedelem területén erős együttműködés volt megfigyelhető a két hatalom között. A külpolitikai érdekek azonban itt is ütköztek.

A két ország közötti kereskedelem, nagyjából maradt a válság előtti szinteken. 2008-ban 36,2 milliárd USD, míg 2013-ban 37,2 milliárd USD értékű áru cserélt gazdát. (WITS , 2020c) Az energiaszektor területén azonban egyre inkább felerősödött az együttműködés. Oroszország az USA-ból importált technológiával és eszközökkel kívánta tovább növelni a fosszilis energiahordozók értékesítéséből származó bevételeit. Ennek egyik példája az ExxonMobil és a Rosneft stratégia együttműködésére vonatkozó szerződése, ami 2012-ben került megkötésre. A szerződés értelmében az amerikai vállalat technológiájával és szaktudásával segíti a Rosneftet új olaj és gázmezők felkutatásában a Jeges tengeren, és a Fekete tengeren. Egy másik fontos lépés az energiaügyi együttműködésben, a Chevron több milliárd USD értékű befektetése a Caspian Pipeline Consortium nevű vállalatba, amely Kazahsztán nyugati részéből jutatott nyersolajt a fekete tengeri terminálokba. (Rechetnikova, 2017)

A válságot követő korai években, a külpolitikai kapcsolatok is kifejezetten jónak voltak mondhatóak. 2010-ben megkötésre került a nukleáris fegyverek leszerelésére irányuló új START egyezmény. (The White House, 2010) Továbbá, Oroszország támogatásáról biztosította az Egyesült Államokat az Afganisztánban folytatott fegyveres harcoknál. (Lang, 2014)

Az energiaszektorban megfigyelhető és a bizonyos biztonságpolitikai együttműködések ellenére, a két ország geopolitikai érdeke továbbra is ütközött. A rakétarendszerek telepítése Kelet-Európában, és Grúzia NATO aspiráns orszaggá való avanszálása 2011-ben, pedig csak tovább növelte a feszültséget a két hatalom között, amely végül a Krím félsziget 2014-es elfoglalásában kumulálódott.

3.3.3 BRICS

Az ország külkereskedelmi kapcsolatainak való kiszélesítésére tett egyik legjelentősebb kísérlet a BRICS országok csoportosulásának létrehozása volt. A Brazíliát, Oroszországot, Indiát, Kínát, majd később a Dél Afrikai Köztársaságot is magába foglaló tömörülés, azzal a céllal jött létre, hogy a fejlődő országok közötti együttműködést egyre jobban szorgalmazza, valamint, hogy csökkentsék a fejlett országoktól való függésüket. Az elhatározás nem volt földtől elrugaszkodott, a szervezet megalakulása idején, ugyanis ezen öt ország rendelkezett, a föld népességének 41,5%-val, valamint a világ össz kibocsátásának 26,2%-ért voltak felelősek. A szervezet megalakulása azonban, mindenféleképpen egy új szakasz létrejöttét jelölte, nem csak az orosz politikában, hanem a világgazdasági folyamatokban is. A tömörülés létrejötté, ugyanis egyértelmű kísérlet volt Oroszország részéről, hogy az amerikai hegemoniával szembeállva, egy több pólusú, új világrend jöjjön létre.

A BRICS megalakulását követően, Oroszország és a többi országai közötti kereskedelem jelentős növekedésnek indult. Míg a szervezet megalakulásának évében csupán 95 milliárd dollárnyi áru cserélt gazdát, 2013-ra ez a szám már elérte a közel 200 milliárd dollárt. (Hooijmaaijers, 2021)

3.3.3.1 India

India és Oroszország között a kereskedelem jelentős fejlődésnek indult a válságot követően. 2009-ben 7,46 milliárd dollárnyi áru cserélt gazdát, 2013-ra ez a szám azonban már elérte a 10 milliárdot. (WITS, 2020c) Az Indiába irányuló exportok közé ritkaföldfémek, elektronikai berendezések és vegyipari termékek tartoztak, míg az orosz importokat inkább a gyógyszeripari termékek tették ki. Mindezek mellett egyre erősebb lett az együttműködés az űrkutatás, az energiaszektor és a katonai együttműködés területén is.

3.3.3.2 Brazília

Dimitrij Medvegyev 2008-ban azzal a céllal utazott Brazíliába, hogy a dél-amerikai országgal való együttműködést magasabb fokozatba kapcsolja, és, hogy a Brazília és Oroszország közötti kereskedelem duplájára emelkedjen az évek során. (The San Diego Union Tribune, 2008) A

válságot követően, a két ország közötti kereskedelem bár meg nem duplázódott, de 2,4 milliárd dollárral növekedett 2013-ig bezáróan. (WITS, 2020c) Az orosz exportok nagy részét a ritkaföldfémek és a vegyi termékek tették ki, míg brazil oldalon az agrártermékek domináltak. 2009-től kezdődően, a BRICS létrejöttével, pedig a diplomáciai közeledés is egyre jobban meg volt figyelhető a két ország között

3.3.3.3 Dél-Afrikai Köztársaság

A BRICS országokkal való kereskedelem legkisebb részét a Dél-Afrikai Köztársaság vette ki. Az afrikai ország a szervezet megalakulása évét követően csatlakozott a többi hatalomhoz. A két ország közötti kapcsolat inkább az emberjogi és biztonsági kérdésekben merült ki, és nem pedig a gazdasági mutatóknál. A kereskedelem viszont, így is 2013 végére megduplázódott a két ország között a 2010-es számokhoz képest. (WITS, 2020c)

2013-ban a két ország közötti együttműködés stratégiai szintre lépett az Átfogó Stratégiai Együttműködés egyezményének aláírásával. Mindezek mellett a jelentős nyugati kritikák ellenére is, Zuma elnök számos nukleáris energiára irányuló szerződést írt alá Vladimir Putyinnal. (South African Institute of International Affairs , 2019)

Indiával, Dél Afrikával és a Brazíliával történő egyre erősebb együttműködés mellett, nyugati szemmel nézve a legjelentősebb történés azonban Oroszország kelet felé fordulása volt.

3.3.4 Kína

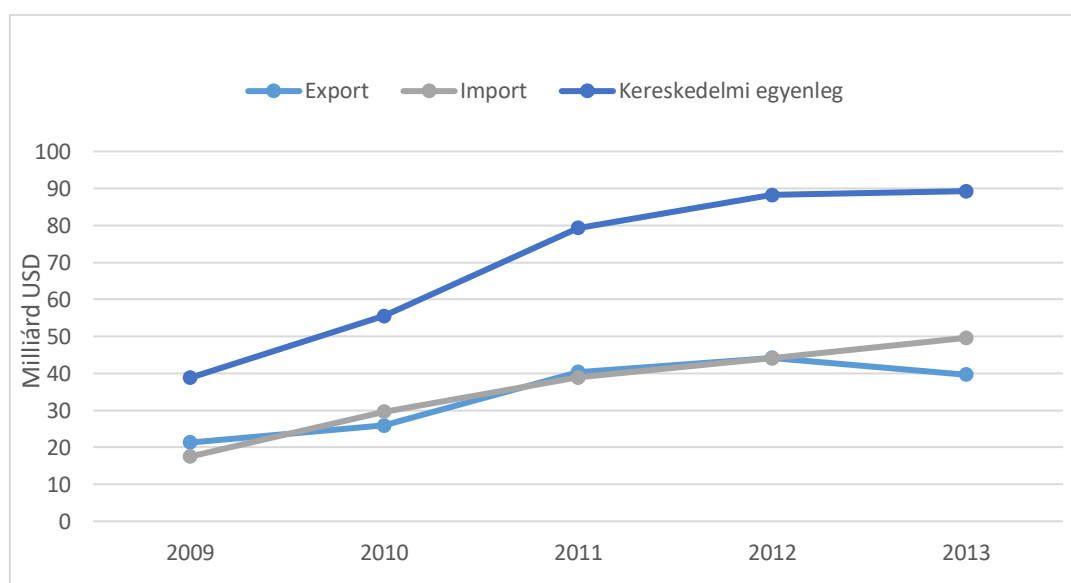
A 2009-es év jelölte, Moszkva és Peking közötti diplomáciai kapcsolatok létrejöttének hatvanadik évfordulóját. A válságot követő években a két ország közötti együttműködés pedig soha nem látott szintekre ugrott. A két ország érdekei tulajdonképpen egymásra találtak. Kína, a kelet európai országgal való együttműködésben látta meg a lehetőséget arra, hogy globális hatalom legyen, míg Oroszország nyugati függőségét kívánta orvosolni az ázsiai országgal.

A két ország közötti közeledést már a 2009-es BRICS konferencián is meg lehetett figyelni. Dimitrij Medvegyev orosz, és Hu Csin-tao kínai elnök, 2009 június 15-18. között összesen háromszor tárgyaltak egymással. (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2009) Az év legnagyobb üzlete azonban már hónapokkal a Jekatyerinburgi találkozások előtt megkötetett. 2009 februárjában, a Rosneft és a Kína Nemzeti Olajvállalat vezetői egy 25 milliárd dollár hitelszerződésben állapodtak meg. Az orosz olajvállalat 25 milliárd dollár fejébe garanciát vállalt arra, hogy húsz éven keresztül napi 300 000 hordó kőolajjal látja el a kelet ázsiai országot. A Szibériát átkötető vezeték 2010-es megépítésével pedig el is kezdődött a fekete arany szállítása. (The Economic Times, 2009)

A kereskedelem további növelésének érdekében, 2010 novemberében Vladimir Putyin és Ven Csia-pao miniszterelnök megállapodtak, hogy a bilaterális kereskedelem során az eddigiekben megszokott dollár helyett, a két ország saját valutája lesz a használatos. Ez egyaránt volt tekinthető gazdaság védelmi intézkedésnek, valamint a dollár hegemoniája elleni uralom megtörésére tett kísérletnek. (China Daily, 2010)

2010 és 2013 között a két ország közötti bilaterális kereskedelem tulajdonképpen megduplázódott. 2009-ben a két ország közötti kereskedelem 38.80 milliárd dollár volt, 2013-ra ez a szám azonban már elérte a 89.26 milliárd dollárt. (Lásd 1. ábra)

1. ábra Oroszország Kínával való kereskedelmi forgalma

Forrás: Saját szerkesztés, (WITS, 2020c) adatai alapján

A bilaterális kereskedelem megduplázódása mellett, továbbá azt is fontos megjegyezni, hogy ezek jelentős része koncentrálnak a felek számára stratégiai fontosságú területekre. Ennek értelmében, tehát nem csak egy hagyományos kereskedelmi kapcsolat létrejöttét figyelhettük meg, hanem egy stratégiai partnerségre törekvő tandemet láthattunk.

Kína növekvő energiaigényeit Oroszország által kívánta orvosolni. A Kelet Európai ország számára ez pedig tökéletesen beleillett a diverzifikációra való törekvéseibe. 2009 és 2013 között közel mind a földgáz, mind pedig a kőolaj szállítása megduplázódott az ázsiai ország irányába. (Gao, 2018)

Az energia exportok mellett, Oroszország katonai fegyverzetet is szívesen szolgáltat a több ezer éves állam számára. Kína katonai fegyverzetre irányuló importjainak közel 61%-a érkezett a kelet európai országból.

A Kínával való egyre erősebb együttműködéssel egyetemben. Az Oroszországi Föderáció, a poszt-szovjet térség államaival is egyre szorosabb kapcsolatra törekedett.

3.3.5 Eurázsiai együttműködés

A szovjet utódállamok integrációjának ügye egyre kiemeltebb szerepet kapott 2010-től követően. Oroszország erős részarányát a térség országai közti kereskedelemben már a 2000-ben létrejött Eurázsiai Gazdasági Közösség keretein belül is látni lehetett. Az Oroszországi Föderáció volt a legnagyobb kereskedelmi partnere a térség valamennyi országának. Belarusz és Kazahsztán esetében például, Oroszország az importok több, mint 35%-áért volt felelős. (WITS, 2020a) Az évtized fordulót követően a gazdasági integráció azonban még ennél is tovább mélyült.

A válságot követően számos felvásárlási lehetőség nyílt meg az orosz vállalatok előtt. Az ukrán ZAO Kijivsztar GSM távközlési céget például 5,5 milliárd dollárért vásárolta fel az orosz Vimplekom 2010-ben. Az integráció természetesen kölcsönös volt. A volt superhatalom területén egyre erőteljesebben jelentek meg a kazah befektetések. A Kazah-gold csoport például 6,3 milliárd dollárt költött az orosz Polyus Gold csoport megvételére 2011-ben. (Ludvig, 2013)

2010-ben Oroszország, Belarusz és Kazahsztán aláírta a közös vámunióról szóló egyezményt. A megállapodás 2011-es ratifikálását követően pedig az Európai Unió mintájára, a tőke, az áruk, az emberek, és a szolgáltatások szabadon áramolhattak a csoportosulás országai között. (FREE Policy Brief Series, 2012)

Mindezek mellett a kapcsolatok további elmélyítésének érdekében, 2011-ben nyolc utódállam részvételével létrejött a független országok közösségének szabadkereskedelmi megállapodás. Az egyezmény értelmében Ukrajna, Belarusz, Moldova, Örményország, Kazahsztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán között eddig életben levő bilaterális kereskedelmi kapcsolatokat multilaterális szintre emelték. (WTO, 2012)

Az integráció legmélyebb fokát azonban az Eurázsiai Gazdasági Unió jelentette. 2012-ben Moszkvában, Vladimir Putin bejelentette a térség országai közti unió létrehozására szóló terveit. Az unió ötletét már egészen 2000-ben felvetette az akkori kazah miniszterelnök Nursultan-Nazarbajev, az egység megvalósítása azonban egészen 2014-ig váratott magára.

Az egységes piac 184 millió embert kötött össze és 1,9 billió dollárnyi bruttó hazai terméket jelentett volna. Az egyezményt később a már amúgy is vámunióban álló három ország.

Kazahsztán, Oroszország, és Belarusz írta alá, később azonban csatlakozott Örményország és Kirgizisztán is a tömörüléshez.

A 2010-es éveket követően azonban is egyértelműen kirajzolódni látszott, hogy a térség nem minden országa szerette volna ilyen szorosra fűzni a gazdasági kapcsolatokat a regionális hatalmi pozícióra pályázó Oroszországgal. Üzbegisztán és Türkmenisztán inkább visszakozott az integrációs törekvésektől, míg a két erőter között fekvő Ukrajna pedig továbbra is vagylagos volt.

Az eurázsiai országokkal való szorosabb együttműködésre tehát jelentős törekvések történtek 2010-től. A gazdasági mutatókat megnézőn azonban mintha nem történt volna jelentősebb változás.

3.4 Makrogazdasági mutatók a Krími válsághoz közeledvén

A 2013-as esztendő végéhez közeledvén, az orosz gazdasági teljesítmény gyengülés jeleit mutatta. A diverzifikációra és a külkereskedelmi kapcsolatok kiszélesítésére tett törekvések ellenére, a makrogazdasági mutatók szerint az orosz gazdaság egyre kisebb mértékben növekedett. 2013 végére az orosz GDP növekedés már csak évi 1,3-ra volt taksálható, az országba érkező közvetlen tőkebefektetések pedig nem tudták elérni a válság előtti szinteket. (Lásd 3. táblázat)

A lassuló belső fogyasztás, és a gyenge befektetői környezet együtt okozták a gazdasági teljesítmény lassulását.

3. táblázat Makrogazdasági mutatók 2014-hez közeledvén

Évszám	GDP növekedés (%-ban)	Folyó fizetési egyenleg (milliárd \$)	IFDI (milliárd \$)
2010	4,5	58,3	43,17
2011	4,3	93,7	55,08
2012	3,4	81,2	50,59
2013	1,3	33,4	69,22

Forrás: Saját készítés (World Bank, 2023a), (World Bank, 2023b) (World Bank, 2023c) adatai alapján

4 A Krími szankcióktól az Ukrajna elleni invázióig (2014-2022)

A 2014-es esztendő döntő jelentőségűnek bizonyult Oroszország későbbi gazdaságpolitikáját és külpolitikáját tekintve.⁴

4.1 A Krími válság és a szankciós gazdaságpolitika

4.1.1 A válság előidézői

Az orosz gazdaság már a 2013-as esztendő végéhez közeledvén is a gyengülés jeleit mutatta. A 2014-es év azonban még nagyobb teljesítménybeli csökkenést eredményezett.

Az ukrajnai konfliktus súlyosbodása, valamint a Krím félsziget annektálása egyre inkább növelte a feszültséget a nyugati országok és a volt szuperhatalom között. A félsziget elfoglalását nem nézte jó szemmel a nyugati vezetés. Az Európai Unió és az Egyesült Államok vezetése gazdasági szankciók révén próbálták eltántorítani az orosz vezetést a konfliktus folytatásától.

A nyugati szankcióknak és a növekvő geopolitikai feszültségnek köszönhetően, a külföldi befektetők figyelme is egyre inkább elkerülte a kelet-európai országot. A szankciók okozta bizonytalanságot követően a befektetők kevésbé kockázatos piacok után kutattak.

Továbbá, a makrogazdasági feltételek sem voltak kifejezetten kedvezőek Oroszország számára. A 2014-es év második felétől a szénhidrogének árai ismét esésnek indultak, és az ország ismét jelentős exportbevételektől maradt távol.

Mindezek következtében a 2014-es esztendő második felétől válság ütötte fel a fejét az orosz gazdaságban, amelynek köszönhetően két éven keresztül elmaradt a növekedés az Oroszországi Föderációban.

4.1.1.1 Nyugati szankciók

A szankciók jelentősen megnehezítették az orosz gazdaság helyzetét. A Krím félsziget elfoglalását követően, a nyugati vezetés pénzügyi és kereskedelmi korlátozások, révén szerette volna megnehezíteni Oroszország hozzáférését a nyugati piacokhoz, illetve pénzügyi forrásokhoz.

A leginkább az USA által szorgalmazott pénzügyi szankciók, az orosz gazdaság motorjaként szolgáló energiaóriások finanszírozását kívánták elsősorban megnehezíteni. Az Obama

⁴ A pontosabb tendencia érdekében, az ebben a részben szereplő gazdasági mutatókat mindig az adott válság előtti év végétől kezdődően használtam. Ennek értelmében a mutató számok 2013-tól, 2021-ig kerültek alkalmazásra.

kormányzat által bemutatott szankciók például kifejezetten megtiltották az amerikai pénzügyi intézmények számára, hogy bármiféle tranzakcióban vegyenek részt, a VTB-bank, Sberbank, illetve a Gazprombankkal. Az orosz pénzügyi és energiaszektor egymásra utaltságából kifolyólag, az energiaóriások, mint a Gazprom, Rosneft, illetve Novatek erősen függték az előbb említett bankok által nyújtott hitelektől, így azáltal, hogy ezek a bankok már nem tudták külföldi hitelekhez folyamodni, az orosz energiaóriások finanszírozása is akadályokba ütközött. (Rechetnikova, 2017)

A pénzügyi szankciók mellett a kereskedelem korlátozásával kívánták gyengíteni az orosz gazdaságot. Az Európai Unió és az Egyesült Államok vezetése a szénhidrogének előállításához szükséges technológiát kívánták elválni Oroszországtól. Az Obama kormányzat 2014 szeptember 14-én, az 13662-es elnöki rendeletében tiltotta meg, a kőolaj és földgáz előállításához szükséges bármilyen eszköz, szolgáltatás vagy technológia Oroszországba való exportját. (Office of Foreign Assets Control, 2014) Egyes becslések szerint a szénhidrogének kitermeléséhez szükséges technológia 90%-át az Egyesült Államokból importálja Oroszország, így ez a szankció kifejezetten fáj az orosz energetikai szektornak. (Rechetnikova, 2017)

A szankciók ellenére az Európai Unióba való olaj és gáz export nem csökkent a Krím félsziget annektálását követően. 2014-ben még 147,6 milliárd köbméter gázt exportált az Oroszországi Föderáció Európába, míg 2015-ben ez a szám már 159,4 milliárd köbméter volt, ami közel 8%-os növekedésnek felel meg. A Németországba szállítandó földgáz soha nem látott szintekre emelkedett, míg a Franciaországba irányuló export 36,8%-al, az Olaszországba irányuló földgáz export pedig 12,6%-ot növelt 2015-ben. (Radio Free Europe, 2016)

A szankciókat megvizsgálván egy érdekesség megfigyelhető, mégpedig az, hogy az Egyesült Államok jobban szorgalmazta a szankciók bevezetését, míg az Európai Unió nem szerette volna kockára tenni a kelet-európai országokból származó szénhidrogén exportot. 2014 október 3-án, Joe Biden akkori alelnök például, úgy fogalmazott, hogy az Egyesült Államoknak olykor Európát megszegyenítően kellett fellépni és szorgalmaznia a szankciók bevezetését. (The White House, 2014)

4.1.1.2 Tőke menekülés

A nyugati szankciók hatását az országba érkező befektetések is megérezték. A szankciók és a politikai bizonytalanság következtében a befektetők figyelve egyre inkább elkerülte a kelet-európai országot. Egy felmérés szerint az országba fektetett befektetői bizalom 56%-ról 25%-ra esett 2015 januárjáig bezáróan. Az S&P hitelminősítő iroda pedig bővli kategóriába sorolta

Oroszországot. Mindezek azt eredményezték, hogy a kelet-európai országba érkező befektetések erősen csökkentek, valamint a hitelfelvétel a korábbiakhoz képest magasabb kamattal történt. (Rechetnikova, 2017)

A világbank adatai szerint, 2013 és 2014 között az Oroszországba érkező közvetlen tőkebefektetések több, mint 70%-al csökkentek. 2013-ban 69,22 milliárd USD értékű közvetlen tőkebefektetés folyt az országba, a 2014-es adatok azonban már csak 22,03 milliárd USD-t mutattak. (World Bank, 2023b) A befektetésekből bekövetkező csökkenést ráadásul a gazdaság motorjának számító energiaszektor szenvedte el a legsúlyosabban. Az orosz energetikai vállalatok számos projektben együttműködtek amerikai olajvállalatokkal, mind az északi tengeren, mind pedig a Kaszpi-tengeren lévő olajkitermelésben jelentős együttműködés jött létre. A Chevron és az Exxon mobil évi 50 milliárd USD befektetést valósított meg a kelet-európai országban. A szankciók beköszöntével azonban ez szinte teljesen leredukálódott. (Rechetnikova, 2017)

4.1.1.3 Olajár zuhanás

A bizonytalanságot tovább fokozta, hogy az olajárak sem alakultak kifejezetten kedvezően ez időtájt. 2014-es esztendőben, ugyanis egyszerre jelentkezett túlkínálat és kereslet csökkenés az olajpiacokon. Az Egyesült Államokban megjelent új kőolaj kitermelési technológiának (fracking) köszönhetően az USA soha nem látott mértékben állított elő kőolajat, ez viszont a fekete arany túlkínálatához vezetett. Mindezek mellett, a kínai gazdasági növekedés lassulása, illetve az euró-zóna stagnálása pedig a kereslet csökkenését eredményezte.

2014 júniusa és 2015 decembere között, az Urals kőolaj hordónkénti ára több, mint 50%-os csökkenést mutatott, és a júniusi 104 USD szintről 48 USD-re csökkent a 2015-es év elejére, míg 2016-ra pedig csupán 26 USD-t fizettek egy hordóért. (Akindinova, 2016)

A nyugati szankciók, a külföldi tőke hirtelen kiáramlása, valamint az olajárak kedvezőtlen alakulása egyre nagyobb lyukat hagyott az orosz költségvetésben. Ezek következtében pedig 2014 második felétől, ismét válság ütötte fel a fejét a kelet-európai országban. A válság következtében, az orosz gazdaság 2%-al zsugorodott 2015-ben, és egészen 2016 végéig nem tapasztalt növekedést a kelet-európai ország 2014 és 2015-ben az infláció két számjegyre maradt, a RUB értéke pedig több, mint 100%-al csökkent a perióduson belül. (World Bank, 2023a)

4.1.2 A szankciós gazdaságpolitikai (2014-2016)

A 2014-es évet követően tehát ismét a tűzoltásé volt a főszerep. Az orosz vezetésnek stabilizálnia kellett az ország gazdaságát, az előző válságokhoz képest azonban egy nagyon fontos különbséggel, még pedig azzal, hogy a helyreállítás során Oroszország, tulajdonképpen nem számíthatott a nyugati tőkére. A válságkezelés a már 2008-ban is látott forgatókönyv szerint zajlott. Az orosz vezetés egy gazdaságélénkítő csomag elfogadásával, valamint a stabilizációs alappal kívánt életet lehelni az orosz gazdaságba.

4.1.2.1 Válságellenes csomag

A válságkezelés jelentős része ezentúl is a fiskális ösztönzőkben merült ki. 2015 februárjában Vladimír Putyin bejelentett egy válságelleni intézkedő csomagot, amelynek értelmében 2,34 milliárd rubellel kívánták kiegészíteni a gazdaságot. A pakett nem jelentett plusz kiadást a költségvetés számára, mivel annak forrásai a már korábban létrehozott stabilizációs alpból, és korábban visszavágott kormányzati kiadásokból származik.

A válságelleni csomag legnagyobb részét az 1 milliárd rubel-értékű bankoknak nyújtott segély tette ki, amivel a nyugati hitelektől elzárt pénzügyi intézeteket kívánták kiegészíteni. A banksegély alapján az orosz fejlesztési bank, a Vnesheconome bank 300 milliárd rubellhez jutott, hogy támogassa a többi bank finanszírozását. A pakett többi részét, a szociális kiadások és a regionális kormányoknak nyújtott hitelek jelentették. A szociális kiadásokra 188 milliárd, míg a regionális kormányoknak 160 milliárd rubelnek megfelelő támogatást nyújtott az orosz kormány. (Business Insider, 2015)

4.1.2.2 Monetáris politika

A válság következtében bekövetkező legjelentősebb változások a monetáris politika területén történtek. 2014-es év végén az orosz központi bank, ugyanis áttért a lebegő árfolyam rendszerre. Az áttérés már korábban is megfogalmazódott az orosz vezetésben, a 2014-2016-os válságot megelőzően, azonban csak az intervenciós sávok lazítása történt meg. (Bank of International Settlements, 2013)

A rubel 1997 óta működött rögzített árfolyamrendszerben, ez azonban azt jelentette, hogy az árfolyama erősen függött külső tényezőktől. Magas olajárak esetén ez a deviza erősödését eredményezte, ellenkező esetben azonban a fizetőeszköz romlása következett be, amit a központi banknak kellett helyreállítani devizapiaci intervenciókkal.

A nyugati szankciók és az olaj ár drasztikus csökkenése azonban hatalmas nyomást helyeztetett a rubelre, és az orosz központi bank már nem tudta devizapiaci műveletekkel a kívánt

tartományban tartani az ország fizetőeszközét. A rubel kisegítése mellett, ugyanis az inflációt is féken kellett tartani, ez viszont a monetáris trilemma⁵ klasszikus példáját idézte elő. (Geohistory, 2018)

A központi banknak ugyanis a tőke szabad áramlása és a független monetáris politika folytatása mellett nem volt lehetősége rögzített árfolyamon belül tartani a rubelt. Ezen opciók közül ugyanis csak kettő valósítható meg szimultán. Ennek értelmében, az orosz központi bank szakított a rögzített árfolyamrendszerrel, és áttért a szabadon lebegő árfolyamrendszerre.

Az árfolyam rezsimben bekövetkezett változás pedig kulcsfontosságúnak bizonyult a válságkezelés szempontjából. A szabadon lebegőárfolyam rendszerre való áttéréssel tulajdonképpen megduplázta egy hordó olajért kapott bevételeit az orosz vezetés. Mindezek mellett, csökkenteni tudta az olajáraknak való kitettséget, valamint az infláció fékentartására is több figyelmet tudott szentelni. (Central Bank of Russia, 2020)

4.2 Válságálló gazdaság építése (2016-2022)

Az orosz gazdaság végül 2017-re stabilizálódott. Az ország GDP-je 1,7%-os növekedést mutatott, az infláció 3,7%-ra szorult, az olajárak pedig ismét emelkedésnek indultak. (World Bank, 2023a) A 2014-es esztendő, azonban jelentős változást eredményezett az orosz gazdaságpolitikában.

A 2014-es év, ugyanis megmutatta Oroszország számára, hogy a nyugattal való jó gazdasági kapcsolatok és az ország külpolitikai céljai nem össze egyezhetők. Ennek értelmében tehát, amennyiben a jövőben Oroszország regionális hatalmi céljai nyugati érdekeket is sértenének, az orosz vezetésnek számolnia kell az ellenállással.

Ezen tények ismeretében, Vladimir Putyin egy olyan gazdasági berendezkedés felépítését szorgalmazta, amely válságálló és képes ellenállni az externális sokkhatásoknak. Ennek értelmében a válság utáni stabilizációt követően, 2016-tól az orosz vezetés, jelentősen leredukálta az államadósságát, soha nem látott szintre növelte arany és devizatartalékait, valamint keleti nyitás politikája is még erősebb fokozatba kapcsolott. (Business Insider, 2022)

Az orosz fiskális és monetáris politikai döntések együttesen tették lehetővé az új gazdaságpolitika megvalósítását. Fiskális politika terén az államadósság és a kiadások

⁵ A monetáris trilemma, vagy más néven Mundell-Fleming trilemma értelmében egy ország központi bankja a független monetáris politika (a kamatpolitika hazai gazdasági igények szerinti alakítása), a rögzített árfolyamrendszer, és a tőke szabad áramlása közül egyszerre csak tud megvalósítani.

faragásával kívánt javítani az orosz vezetés, míg a monetáris politika területén, főleg az aranytartalékok és a deviza portfólió területén történt jelentős változás.

4.2.1 Fiskális politika

A válságálló gazdaság felépítése érdekében olyan fiskális politikai döntések meghozatalára volt szükség, amelyek szükség esetén lehetővé tették az expanzív fiskális politikát. Ennek értelmében a putyini kormányzat olyan intézkedések bevezetését szorgalmazta, amelyek jelentősen növelték a költségvetés bevételeit.

2018-ban október 3-án például aláírásra került a nyugdíjkorhatár kitolására irányuló rendelkezés, amelynek értelmében a nők nyugdíjkorhatára 55-ről 60-ra, míg a férfiaké 60-ról 65 évre nőtt. (Radio Free Europe, 2018) Az intézkedés azért is minősült szokatlannak, mivel az orosz kormány még válságok során is szociálisan érzékenynek bizonyult, a 2008-as válság idején, például a reálbérek jelentősen emelkedtek, valamint a nyugdíjak emelésére vonatkozó tervezetnek sem nyúltak hozzá. (Ludvig, 2013) Az egyre súlyosbodó demográfiai kihívások, és a válságálló gazdaságra szóló tervek azonban felülírták a szociális érzékenységet.

A nyugdíj korhatár kitolása mellett, a különböző adónemek emelésével is szeretne volna növelni bevételeit az orosz kormány. 2019 január 1.-től, az általános forgalmi adót 18%-ról 20%-ra emelték, míg a fosszilis energiahordozók és a ritkaföldfémek kitermelésére irányuló adónemet 45,4%-ról, 52,1%-ra növelték. (Business News Europe, 2019)

A bevételek növelése mellett a kormányzati kiadásokon is faragni szeretett volna az orosz kormány. 2014-től kezdődően a katonai kiadásokon kívül nem volt más szektor, amelyre irányulóan növelte volna támogatásait a Putyini kormányzat. Az egészségügy 2013-ban 494 milliárd RUB, 2020-ban pedig 499 milliárd RUB támogatást kapott, míg az oktatás 2013-ban 597 milliárd, 2020-ban pedig 668 milliárd RUB kormányzati támogatást kapott. Inflációval számolva, azonban reál értelemben a két említett szektorra irányuló kiadások drasztikusan csökkentek (Wilson Center, 2017)

Az intézkedések értelmében, a 2014-es válság utáni költségvetési deficit elpárolgott, és a koronavírus okozta 2020-as évi leállást leszámítva, 2017 és 2021 között az orosz költségvetés minden évben többletet könyvelhetett el. (Lásd 2. ábra)

2. ábra Oroszország GDP arányos költségvetési hiánya / többlete (%-ban)

Forrás: Saját készítés, (Trading Economics, 2023e)alapján

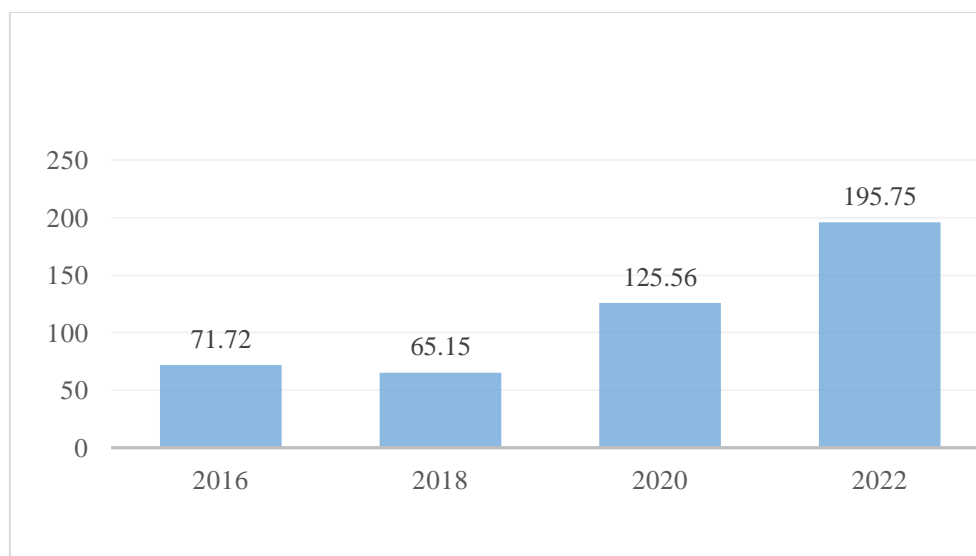
4.2.2 Nemzeti vagyon alap

A fiskális bevételek növelése és a kiadások faragása mellett, a már korábbi válságok során is segítségként szolgáló nemzeti vagyon alapot még nagyobbra duzzasztotta a volt szuperhatalom vezetése. A tartalékalap, 2017-es megszűnésével, az orosz nemzeti vagyonalap lett az egyedüli örököse a 2004-ban létrehozott stabilizációs alapnak.

A továbbra is az orosz pénzügyminisztérium fennhatósága alá tartozó pénzügyi intézmény jelentős változásokon ment keresztül. 2014 januárjában még csak 88,63 milliárd USD értékű forrás állt rendelkezésre, 2021 novemberére ezt a számot azonban már közel 200 milliárd USD-re emelték. (Lásd 3. ábra) Az alap bevételei továbbra is a szénhidrogének értékesítéséből volt fedezve. 2019-második felében, az OPEC+ országok olajár emelésére vonatkozó döntése nyomán 65 milliárd EUR érkezett az alapba, 2020-ban pedig közel 30 milliárd EUR forrás érkezett. (Russian News Agency, 2020)

3 ábra Nemzeti Vagyon Alap (2014-2016)

Mértékegység: milliárd USD

Forrás: Saját szerkesztés Business News Europe (2021), (BNP Paribas, 2020)adatai alapján

2014-től 2021-ig bezáróan az alapot egyetlen egyszer hívta segítségül az orosz vezetés, 2020-ban a koronavírus okozta költségvetési hiány befoltozására hívott le 12,5 milliárd USD-t a Putyini kormányzat. (BNP Paribas, 2020)

A mennyiségi változtatások mellett, az alap összetételében is változás következett be. 2021 júniusától az USD-ben denominált pénzügyi eszközök szinte teljesen kikerültek a portfolióból és e helyett a CNY-ben denominált pénzügyi eszközöket növelte 30%-ra az orosz vezetés.⁶ (Russian News Agency, 2021) A portfolió összetételének megváltoztatása szinkronban volt Oroszország keleti nyitás politikájával.

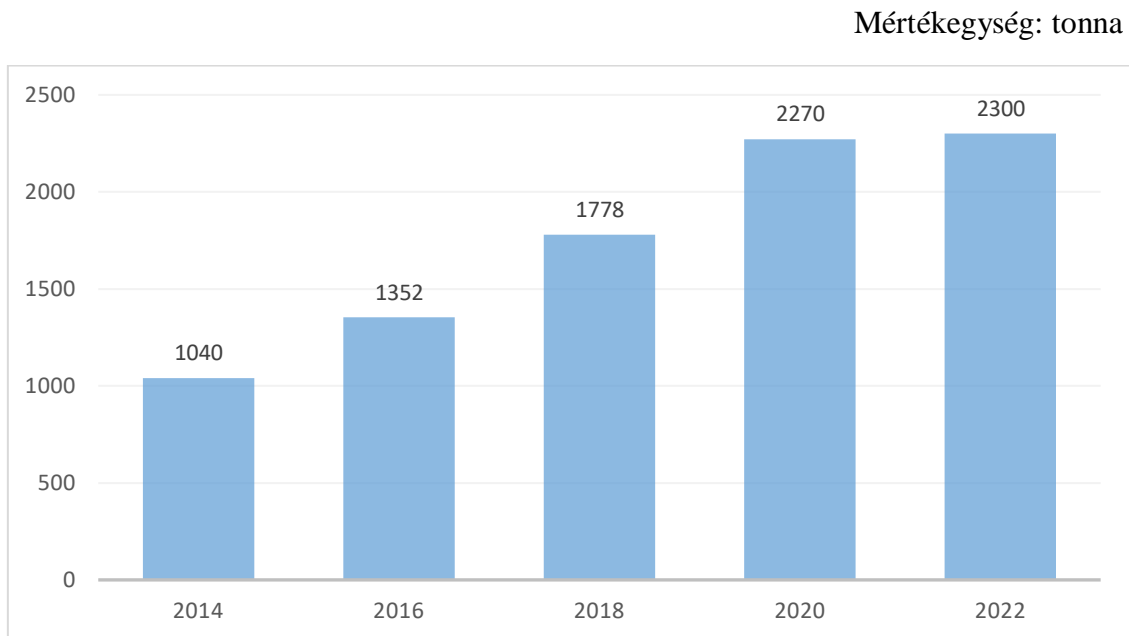
4.2.3 Deviza és tartalékpolitika

2016-ot követően, az orosz gazdaságpolitikában bekövetkező legjelentősebb változás a monetáris politika területén volt tapasztalható. Az orosz központi bank aranytartalékainak növeléseivel, továbbá devizaportfóliójának átalakításával kívánta még válságállóbbá tenni az orosz gazdaságot.

⁶ Az orosz-ukrán háború kitörését követően pedig a korábban 40%-on álló EUR-t is teljesen lecsökkentették és a portfólió 60%-át CNY, 40%-át pedig arany jelentette. A portfólióban már korábban bekövetkező változások tehát lehet, hogy összefüggésben voltak Oroszország Ukrajnára vonatkozó háborús terveivel.

2014 és 2021 között az orosz nemzeti bank megduplázta aranytartalékait. 2014-ben közel 1000 tonnányi aranytartalék állt a nemzeti bank rendelkezésére, 2022 januárjáig bezáróan ez a szám azonban közel 2300 tonnára nőtt. (Lásd 4. Ábra)

4. ábra Oroszország aranytartalékai (2014-2021)

Forrás: Saját készítés (Trading Economics, 2023f) alapján

Az unorthodox művelet mögött feltételezhető közgazdasági logika az volt, hogy a nagy mennyiségű aranytartalék felhalmozása segíteni tudja az ország fizetőeszközét válság idején. Ez pedig különösen fontos Oroszország számára, tudván azt, hogy a szénhidrogén exportra szakosodott ország valutája, milyen érzékenyen ki volt téve az energiahordozók áraiban bekövetkezendő fluktuációknak. Az aranytartalékokkal kapcsolatban még fontos azt is megemlíteni, hogy ezek döntő része az Oroszországi Föderáció területén volt tárolva. Ez később fontosnak bizonyult, (bár ekkor még nem tudhatták) ugyanis Ukrajna 2022 február 14.-i invázióját követően, az amerikai szankciók egy része az arannyal történő tranzakciókat is korlátozta. (Business Insider, 2022)

Az aranytartalékok rekordszintre növelése mellett devizatartalékainak növelésével is segíteni kívánta az gazdaság válságállóságát a nemzeti bank. 2014-ben 400 milliárd USD-nyi devizatartalék állt az ország rendelkezésére, 2021 végére ez a szám azonban több, mint 600 milliárd volt. A devizatartalékok növelése az arany tartalékokhoz hasonló szerepet szolgált. A külföldi devizával, ugyanis rubel vásárolható a devizapiacokon, amelynek segítségével,

csökken a RUB kínálata a devizapiacokon, ami pedig a fizetőeszköz árát hajtja fel. Vészhelyzet esetében tehát segíteni tudja az adott fizetőeszköz stabilitását.

A tartalékok növelése mellett, a központi bank devizaportfóliója is átszerveződött. 2015-ben a devizaportfólió több, mint 90%-ban csak nyugati országok pénznemeit tartalmazta. az USD 39,6%-ot, az EUR 46,1%-ot, a GBP pedig 10%-át adta a központi bank tartalékvalutáinak. (Bank of Russia, 2014) 2021-re azonban, az EUR részesedése nagyjából maradt ugyanaz a maga 43%-val, míg az USD 13%-ra csökkent, a CNY pedig 21,7%-ot tett ki. (Central Bank of Russia, 2021).

Mindezek mellett, az IMF-nél tartandó „különleges lehívási jogait” is növelte az orosz központi bank az említett periódus során.

4.2.4 Külpolitikai fordulat

A gazdaság strapabíróbbá tétele mellett, a külpolitikában is jelentős változások mentek végbe. A Krím félsziget elfoglalását követően az orosz külpolitika magasabb fokozatba kapcsolta a diverzifikálására szóló törekvéseit. Azzal a különbséggel, hogy ezennel a nyugati országok teljesen kimaradtak. A nyugati szankciók következtében, mind az Európai Unióval, mind pedig az Egyesült Államokkal jelentősen megromlott a viszonya az orosz vezetésnek. Ennek következtében, Vladimir Putyin folytatta a már 2008-as válság után is elkezdett keleti nyitási politikáját. Oroszország és Kína egyre inkább közeledett egymáshoz, a BRICS országok közötti együttműködés még szorosabbra fűződött, a poszt-szovjet térség valamennyi országával pedig végleg megtörtént az integráció.

4.2.4.1 Transzatlanti kapcsolatok

A nyugati szankciók gyökeres változást eredményeztek Oroszország és a transzatlanti országok kapcsolataiban. Az elidegenedés mind a diplomácia, mind pedig a kereskedelem területén megvolt figyelhető.

Az Egyesült Államok és Oroszország közötti diplomácia kapcsolatok, majdnem hidegháborús mélységeket ütöttek meg. A 2016-os évi elnökválasztásokat követően, Barack Obama azzal vádolta meg Oroszországot, hogy a Kremlin kibertámadások útján beavatkozott az amerikai elnökválasztásba, Donald Trump javára. A Trump kormányzat, a kapcsolatok javítása érdekében nem kívánta folytatni az orosz ellenes retorikát, és voltak más törekvések is a két ország közötti diplomácia helyreállítására. Moszkva és Washington azonban továbbra is eltérő külpolitikai nézetekkel és érdekekkel rendelkezett. Az Egyesült Államok és Oroszország

különböző felet támogatott a Szíriai polgárháború során, valamint Trump Kínával szembeni protekcionista politikája is teljesen eltért, Vladimir Putyin Kínával kapcsolatos törekvéseire.

A diplomácia kapcsolatok ridegsége a két ország közötti kereskedelemben is reflektálódott. 2013-ban még 38 milliárd USD-t mutatott a két ország közötti kereskedelmi mérleg, 2020-ban azonban már csak 22 milliárd USD értékű áru cserélt gazdát. Befektetések területén pedig mind a közvetlen tőkebefektetés, mind pedig a portfólió befektetések jelentős csökkenést mutattak. (WITS, 2020d)

Az Egyesült Államokhoz hasonlóan, Moszkva és Brüsszel viszonya is jelentősen megromlott ez idő tájt. Az európai kontinens fosszilis energiaigényeiből kifolyólag a kapcsolat, azonban sokkal bonyolultabb volt, mint a többi transzatlanti ország esetében. Az Unió és Oroszország közötti együttműködés továbbra is az 1994-ben megkötött partnerségi és együttműködési szerződés keretében történt, a kapcsolatok elmélyítésére történő tárgyalások, mint például a „négy közös térség” nevű kezdeményezése, azonban teljesen félbeszakadtak. (European Commission, 2022)

4.2.4.2 Eurázsiai Gazdasági Unió

A nyugati szankciókat követően, az eurázsiai országokkal is még szorosabbra fűződött a viszony. 2014 május 29-én aláírásra került az Eurázsiai Gazdasági Unió megalapítására irányuló szerződés, amelynek 2015 január 1.-től lépett életbe. (Eurasian Economic Union, 2022)

A gazdasági unió 183 millió embert kötött össze és az európai unió mintájára azzal a céllal jött létre, hogy lehetővé tegye a tőke, a szolgáltatások, és az emberek szabad áramlását a tömörülés országai között. 2014-ben az Eurázsiai Gazdasági Unió adta a világ GDP-jének 3,2%-át, kőolaj kitermelésének 14,6%-át, és földgáz kitermelésének 18,4%-át.

Az unió egyik legfőbb célja az volt, hogy az eurázsiai országok és Oroszország összekötésével jelentősen lecsökkentse a nyersanyagok szállítási költségeit, valamint, hogy egy hídként szolgáljon az Európai Unió és Kína Új Selyemút terve között.

Az unió a nagyobb piac mellett, Moszkva biztonságpolitikai céljait is szolgálta. Az ország hosszú déli határai egyre nagyobb kihívást jelentettek Oroszország számára, és a gazdasági unió ezekre a problémákra is megoldást jelentett.

4.2.4.3 Keleti nyitás

4.2.4.3.1 Kína:

Kína és Oroszország közötti együttműködés továbbra is a 2001-ben megkötött Szomszédsági és Baráti Együttműködés Szerződés keretében ment végbe, 2021 júliusában pedig további öt évre hosszabbították meg a kooperációt a felek. Xi Jinping elnök 2013-as megválasztása után, az első Moszkvai útján már egy új korszakról beszélt a két ország kapcsolatát illetően. A Krím félsziget annektálását követően, azonban már egyértelműen megfigyelhető volt a két ország közötti közeledés. Kína egyre inkább növekvő energiaigényeit továbbra is Oroszországgal kívánta kielégíteni, míg Moszkva az új befektető szerepét látta meg az ázsiai országban.

A két ország kapcsolataiban bekövetkező új korszakot, a 2014 május 21-én aláírt “Szibéria ereje” nevű földgáz projekt aláírása jelentette. A 400 milliárd USD értékű szerződés értelmében, Oroszország harminc éven keresztül garantálja a földgáz szállítását az ázsiai országba a Jakutskból, Primorszkon áthaladó vezetéken keresztül. (The Guardian, 2014) A szerződés aláírása nem csak a két ország közötti kapcsolatok szempontjából volt jelentős, de Oroszország már korábban elkezdett diverzifikációs törekvéseibe is tökéletesen beleillett.

Kína már a 2014-es orosz válságot követően felkínálta segítségét Oroszországnak. 2014 október 13.-án Peking 150 milliárd CNY-nyi hitelt nyújtott Moszkva számára, hogy finanszírozási igényeit enyhítse a válság során. (Smolchenko, 2014) Továbbá, még ugyanez év decemberében, Wang Yi akkori kínai külügyminiszter kijelentette, hogy Kína továbbra is kész pénzügyileg támogatni Oroszországot a rubel stabilitásának fentartása érdekében. (The Moscow Times, 2014)

2013-ban, a két ország közötti kereskedelem 89,25 milliárd USD-re volt taksálható, , 2021 végére ez a szám viszont 69,52 milliárd USD-re csökkent. Kína százalékos részesedése az orosz exportban és importban is növekedést mutatott. (Lásd 5. táblázat) Az orosz import közel ¼-e érkezett az ázsiai országból, míg A kereskedelem mellett a Kínából érkező közvetlen tőkebefektetések is jelentős növekedést mutattak a Krím félsziget elfoglalása óta. 2014-ben még 578 millió USD értékben megfelelő közvetlen tőkebefektetés érkezett a kelet-európai országba, 2016-re ez a szám azonban már 1, 273 milliárd USD-re nőtt.

4. táblázat Kína részesedése az orosz kereskedelmi mutatókban

Évszám	Import részesedés (%)	Export részesedés (%)	Kereskedelmi mérleg (milliárd –USD)
2013	16,88	6,76	89,25
2015	19,26	8,24	63,53
2017	21,91	10,99	98,62
2019	21,91	13,43	111,46
2021	23,7	14,58	138,6

Forrás: Saját készítés (WITS, 2020c), (OECD, 2021c) alapján

A Kína felé közeledés nem csak a bilaterális kapcsolatok terén volt megfigyelhető. A két ország közötti együttműködés a multilaterális fórumokon is egyre erősebb fokozatba kapcsol. A Sanghaji Együttműködés Szervezetén belül a védelmi és a biztonságpolitikai együttműködést szorgalmazták a felek, amely mindkét fél számára előnyös volt, tekintve, hogy több, mint 4000 kilométeres határ húzódik meg a két ország között, amelynek védelme óriási energiákat és pénzügyi forrásokat emésztene fel. A katonai együttműködés egyik példája, hogy 2018-ban a VOSTOK 2018-nevű katonai program keretében, a kínai, mongol és orosz seregek közös hadgyakorlatot tartottak. (SWP, 2018)

A Sanghaji Együttműködés Szervezetén belül való kooperáció mellett, a BRICS országok közötti együttműködést is tovább szorgalmazták a felek. A BRICS tömörülést, eleinte a fejlődő országok közötti dialógus felevenítésére hívták életre. Az idő előrehaladtával azonban kétségtelen, hogy Oroszország és Kína is a nyugati hegemonia megdöntésére és egy multipoláris világrend felállítására kívánta használni a szervezetet.

4.2.4.3.2 Irán:

A kapcsolatok további bővítése érdekében, a Közel-Keleten is új partnerek után kutatott Vladimir Putyin. 2014-ben, Iránt és Oroszországot is nyugati szankciók sújtották. Az ellenségem ellensége a barátom alapon, a két ország egyre erőteljesebben közeledett egymáshoz.

2014 augusztusában a két ország vezetése aláírt egy rekordnagyságú, 20 milliárd USD értékű „olaj az élelmiszerért” egyezményt, amelynek értelmében Oroszországi napi 500 000 hordó olajt vásárol Irántól, melyért cserébe a perzsa ország orosz termékeket vásárolt. Ezzel Irán meg tudta kerülni a nyugati szankciókat, míg a kelet-európai ország értékesíteni tudta agrártermékeit. (The Telegraph, 2014) A gazdasági kapcsolatok további elmélyítésének

érdekében, pedig 2019 október 27-én aláírásra került egy ideiglenes szabadkereskedelmi megállapodás Irán és az Eurázsiai Gazdasági Unió országai között.

A gazdasági együttműködés mellett, a két ország geopolitikai érdekei is egymásra találtak. A Szíriai polgárháború során mindkét fél az Asszad kormányt támogatta, valamint mindkét fél egy multi-poláris világtrendet sürgetett. 2021-ben Irán 15 év tárgyalást követően felvételt nyert a Sanghaji Együttműködés Szervezetébe. (Al Jazeera, 2021) Továbbá, 2019-től kezdődően számos alkalommal tartott közös katonai hadgyakorlatot az Indiai Óceánon, Kínával és Oroszországgal karöltve. (Al Jazeera, 2019)

4.2.4.4 BRICS

A nyugati szankciókat követően, Oroszország egyre erőteljesebb együttműködést szorgalmazott a BRICS tömörülés országai között is. Az évenkénti gyűlések és a kereskedelem növekedése mellett, a tömörülés országai egy új fejlesztési bank létrehozásában is megállapodtak.

2014 július 15-én, Brazíliában, a résztvevő országok aláírtak az Új Fejlesztési Bank létrehozására irányuló szerződést, amelynek értelmében 100 milliárd USD értékkel hívták a BRICS országok első bankját. A fejlesztési bank a tömörülés országai közt megvalósuló projektek finanszírozására jött létre, valamint további 100 milliárd USD értékben egy tartalékalappal is rendelkezett. (New Development Bank, 2014) A fejlesztési bank létrejötte azért is jelentős, mivel a 2014-es orosz gazdasági válságot követően, Oroszország nem folyamodhatott az IMF-hez nemzetközi segíélyekért.

4.2.4.4.1 Dél-Afrikai Köztársaság

2014-et követően, a Dél-Afrikai Köztársaság és Oroszország kapcsolata is fejlődésnek indult. A gazdasági együttműködést tekintve is növekedés volt megfigyelhető, a közeledés azonban inkább diplomáciai értelemben volt megfigyelhető.

A Dél-Afrikai Köztársaság rendelkezett a legkisebb Oroszországgal fennálló kereskedelmi részesedéssel, a BRICS országok közül. 2013-ban közel 800 millió USD értékű áru cserélt gazdát egymással, 2021-re ez a szám azonban 1,3 milliárd USD-re növekedett. (OECD, 2021a)

2014-ben egy 66 milliárd USD értékű szerződés került megkötésre a két ország között, amelynek értelmében a kelet-európai ország nyolc atomerőmű építésére és működtetésére vállalkozott. A tervezet aláírása azonban nagy visszhangot keltett a dél-afrikai országban, és

az ország legfelsőbb bírósága 2017-ben törvénytelennek nevezte a rendeletet. (Carnegie Endowment for International Peace, 2019)

Az Oroszországot érintő fontosabb geopolitikai kérdésekben, azonban mindig támogatásáról biztosította a kelet európai országot a Dél-Afrikai Köztársaság. 2014-ben Zuma elnök kifejezetten kerülte a kelet európai ország kritizálását a Krím félsziget annexálását követően, és a Moszkva elítélésére szóló 68/262-es ENSZ rendeleten is tartózkodott a szavazástól. (United Nations Digital Library, 2014)

4.2.4.4.2 Brazília

Az orosz-brazil kapcsolatok 2014 és 2022 között tovább javultak, azonban nem volt megfigyelhető olyan szoros együttműködés, mint India és Kína esetében. Az Oroszországgal való együttműködés további elmélyítését, Luiz Inácio Lula de Silva és Jair Bolsonaro is egyaránt szorgalmazta, ezzel szimultán azonban a nyugati országokkal, különösen az Egyesült Államokkal is fent kívánta tartani jó kapcsolatait a dél-amerikai ország.

A kereskedelemre irányuló mutató számok területén nem történt jelentős fejlődés, 2013-ban közel 6 milliárd USD mértékű volt a kereskedelem, míg 2021-re ez a szám közel 7,5 milliárd USD-re volt taksálható. A kelet-európai ország ritkaföldfémekkel és vegyi termékekkel látta el Brazíliát, míg a latin-amerikai ország agrártermékekkel, főként marhával és kávéval látta el Oroszországot. (OECD, 2021b)

Brazília és Oroszország együttműködése 2014 és 2022 között fejlődött. A két ország azonban különböző célból sürgette a kapcsolatok elmélyítését. Oroszország a nyugati hegemonia megdöntésére keresett szövetségeseket, míg a dél-amerikai ország csak külkapcsolatait szerette volna még jobban kiszélesíteni és nem pedig ideológiától fűtött vágyak vezérelték. Brazília a világpolitika színterén próbált neutrális szerepet kívánt betölteni, és nem kívánta kockára tenni jó kapcsolatait a nyugati országokkal, különösen az Egyesült Államokkal.

4.2.4.4.3 India

A Moszkva és Delhi közötti közeledés főleg a diplomácia területén volt megfigyelhető. A két ország közötti bilaterális kereskedelem nem mutatott jelentős változást az elmúlt évek során. 2013-ban, még a nyugati szankciók beköszönte előtt, 10.1 milliárd USD, míg 2021-ben 11,28 milliárd USD volt a két ország közötti kereskedelem mérete. (Indian Embassy Moscow, 2021)
A kereskedelem azonban India számára stratégiaileg fontos területekre irányult.

Oroszország és India közötti együttműködés főként az energia és a honvédelem területére koncentrálódott. Az évek során Oroszország lett India legfontosabb partnere mind a nukleáris energia, mind pedig az olajszállítások területén. Az együttműködés további elmélyítése érdekében, Vladimir Putyin 2014 decemberében bejelentette, hogy Oroszország az elkövetkezendő húsz évben, húsz atomreaktor építését szeretné megvalósítani Indiában. (World Nuclear News, 2014) Az évek során,

A katonai eszközök területén is folytatódott az együttműködés, és bár részarányát tekintve, az orosz katonai export 62%-ról, 47%-ra esett 2017 és 2022 között, a kelet európai ország jelentette továbbra is India legnagyobb katonai beszállítóját. (BBC, 2023)

A kétoldalú kapcsolatok fejlesztése mellett, India kifejezte, hogy magával az Eurázsiai Unióval való együttműködésben is nyitott lenne. Ennek értelmében, 2017 június 3.-án, megkezdődtek a tárgyalások egy szabadkereskedelmi egyezmény aláírására irányulóan India és az Eurázsiai Gazdasági Unió között. (Eurasian Commission, 2017)

4.3 Az orosz gazdaság helyzete a háborút megelőzően

A koronavírus okozta gazdasági visszaesésből felépülve az orosz GDP 4,7%-al nőtt, 2021-ben. A kelet-európai ország gazdaságát, továbbra is a már korábban látott kihívások sújtották. Egyoldalú gazdasági szerkezet, magas szintű korrupció, regionális egyenlőtlenségek, valamint demográfiai problémák. Az ország bevételi forrásainak legnagyobb részét még mindig a szénhidrogének exportja jelentette. 2021-ben csak az olajeladások jelentették a központi költségvetés bevételeinek 45%-át, és ugyan a diverzifikáció kísérletek a Krím félsziget annektálását követően is folytatódtak, e kísérletek azonban továbbra is a szénhidrogén export végállomásán kívántak javítani, mintsem, hogy a gazdaság teljes megreformálása lett volna a cél.

5 Összefoglalás

Dolgozatomat azzal a céllal kezdtem meg, hogy megvizsgáljam Oroszország gazdasági berendezkedését a 2008-as nagy gazdasági világválságtól, az Ukrajna elleni katonai invázióig bezáróan. A téma aktualitásából és komplexitásából kifolyólag a téma további kutatásra és még részletesebb ismertetésre szorul, azonban úgy gondolom, hogy a szakdolgozatom bevezetésében feltett kérdések sikeresen megválaszolásra kerültek. Dolgozatom azon kérdésére, hogy hogyan alakult Oroszország gazdasági berendezkedése 2008 és 2022 között a következő volt megfigyelhető.

2008 és 2014 között az orosz gazdaságpolitikát a diverzifikációra szóló törekvések határozták meg. A gazdaság teljese reformálása továbbra is elmaradt, az orosz vezetés, azonban jelentős törekvéseket tett annak érdekében, hogy a nyugat-európai országokba irányuló szénhidrogén export mellett az országnak más bevételi forrásai is legyenek. Ennek értelmében, jelentős infrastrukturális, illetve technológiai beruházások valósultak meg, továbbá a vállalati környezeten és a regionális egyenlőtlenségeken is javítani kívánt Vladimir Putyin. Mindezek mellett a külkereskedelmi kapcsolat kiszélesítésére is erőteljes törekvések voltak. Az Oroszországi Föderáció még ekkortájt is kimondottan jó kapcsolatokat ápolt a nyugati országokkal, a terjeszkedés, azonban keleti irányban volt inkább megfigyelhető. A nagy gazdasági világválságtól a Krím félsziget elfoglalásáig bezárólag, Oroszország és a nyugati országok eltérő geopolitikai céljai egyre jobban kiéleződtek, amelyek végül a Krím félsziget elfoglalásába és a kelet ukrajnai harcokba kumulálódott.

A 2014-es esztendőt követően ismét válság köszöntött be a kelet-európai országban, amely a továbbiakban a nyugattal való kereskedelem és befektetések csökkenését eredményezte. A gazdasági válságot követően az orosz vezetés, egy olyan gazdasági berendezkedés megvalósításán ügyködött, amely a jövőben segíti Oroszországot jobban felkészíteni a világban megjelenő sokk hatásokra. A restriktív fiskális politika, az nemzeti vagyon alap további duzzasztása, valamint a deviza és aranytartalékok növelésére és átalakítására szóló kísérletek, mind, ezen terveket szolgálták. Továbbá, az ország keleti nyitás politikája is egyre erősebb fokozatba kapcsolódott.

Dolgozatom második kérdésére válaszolva, amely Oroszország gazdaságpolitikája mögötti motivációra irányult, ki lehet jelenteni, hogy a volt szuperhatalom gazdaságában bekövetkező változások, mindig egy adott externális sokkra adott reakciók voltak, és nem pedig egy előre elhatározott elképzelés eredménye. A 2008-2014-es diverzifikációs törekvések a 2008-as

gazdasági világválságot követő olajár esések okozta károkat kívánták megelőzni a jövőben, míg a 2014-es válságot követő szokatlan fiskális és monetáris politikai döntések a nyugati szankcióktól kívánták megóvni Oroszország gazdaságát.

Szakedolgozatom harmadik kérdésére válaszolva, amely azt firtatta, hogy vajon volt-e egyértelműen arra utaló jel, hogy Oroszország a háborúra készülve alakította gazdaságpolitikáját, kijelenthető, hogy nem. Természetesen voltak erre utaló jelek, a háborút megelőző restriktív fiskális politika, a nemzeti vagyonalap felduzzasztása, az unorthodox monetáris politika, és a külpolitikai kapcsolatok kiszélesítése, egyaránt értelmezhetőek, az orosz kormány válságálló gazdaság építésére szóló törekvéseinek.

Remélem, hogy kutatásom kellő információval szolgált a témával kapcsolatban, valamint, hogy felkeltette az olvasó érdeklődését a téma tüzetesebb vizsgálata iránt. Oroszország gazdasága és geopolitikai beágyazottsága a továbbiakban is számos kutatás tárgyát képezheti.

6 Irodalomjegyzék

Agency for Strategic Initiatives (2023): Agency for Strategic Initiatives. Forrás: <https://asi.ru/eng/> Letöltve: 2023.03.17.

Akindinova Natalia et al. (2016). Russia's economy: Before the long transition. Forrás: https://www.researchgate.net/figure/Urals-crude-oil-prices-bbl_fig9_308736812 Letöltve: 2023.03.06.

Al Jazeera (2021. szeptember 19.): What Iran's membership of Shanghai Cooperation Organisation means. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/19/iran-shanghai-cooperation-organisation> Letöltve: 2023.04.15.

Al Jazeera (2019. december 27.): China, Russia and Iran begin joint naval drills. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2019/12/27/china-russia-and-iran-begin-joint-naval-drills> Letöltve: 2023.04.15.

Airport Technology. (2019. November 5): Airport Technology. Forrás: <https://www.airport-technology.com/features/timeline-60-years-of-moscows-sheremetyevo-international-airport/> Letöltve: 2023.03.17.

Bank of International Settlements. (2013): Monetary policy in Russia: Recent challenges and changes Forrás: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap78s.pdf> Letöltve:2023.03.26.

BBC. (2023. Március 14.): Russia is still India's largest arms supplier. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-64899489> Letöltve: 2023.04.22.

BNP Paribas (2020 július 16.): Better armed to handle the shock. Forrás: <https://economic-research.bnpparibas.com/pdf/en-US/Better-armed-handle-shock-7/23/2020,39224> Letöltve: 2023.04.06.

Bogetic, Z. (2009. április 15): Global Crisis and Its Impacts on Russia: Refocusing Policy on Households. Forrás: <https://carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=22999> Letöltve: 2023.03.26.

Business Insider . (2022. június 18.): It's no surprise Russia is weathering the West's sanctions: Putin has been preparing for them for nearly a decade. Forrás: <https://www.businessinsider.com/russia-putin-preparing-west-sanctions-decade-since-ukraine-crimea-annexation-2022-6> Letöltve: 2023.03.26.

Business Insider. (2015. Január 28): The Russian Government Has Outlined Its \$35 Billion Anti-Crisis Plan. Forrás: <https://www.businessinsider.com/r-russian-government-outlines-35-billion-anti-crisis-plan-2015-1> Letöltve: 2023.03.23.

Business News Europe (2021. január 15.): The volume of the Russian National Wealth Fund tops \$183.93bn as gold overtakes dollar asset for first time. Forrás: <https://www.intellinews.com/the-volume-of-the-russian-national-wealth-fund-tops-183-93bn-as-gold-overtakes-dollar-asset-for-first-time-200355/> Letöltve: 2023.04.05.

Business News Europe. (2019. január 7.): Tax collection in Russia soars 22% in 2018 thanks to improved efficiency and shadow economy crackdown. Forrás:

- <https://www.intellinews.com/tax-collection-in-russia-soars-22-in-2018-thanks-to-improved-efficiency-and-shadow-economy-crackdown-154294/> Letöltve: 2023.03.26.
- Carnegie Endowment for International Peace. (2019 december): Nuclear Enrichment: Russia's Ill-Fated Influence Campaign in South Africa. Forrás: https://carnegieendowment.org/files/Weiss_Rumer_SouthAfrica_v2.pdf Letöltve: 2023.04.13.
- Central Bank of the Russian Federation (2013. október): The History of the Bank of Russia's Exchange Rate Policy. Forrás: <https://ssrn.com/abstract=2474433> Letöltve: 2023.03.16.
- Central Bank of Russia. (2020. március 20): Exchange rate regime of the Bank of Russia. Forrás: https://www.cbr.ru/eng/dkp/exchange_rate/ Letöltve: 2023.03.25.
- China Daily. (2010. november 24.): China, Russia quit dollar. Forrás: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-11/24/content_11599087.htm Letöltve: 2023.03.27.
- Christopher Huygen. (2012): One Step Forward, Two Steps Back: Boris Yeltsin and the Failure of Shock Therapy. Forrás: <https://journals.library.ualberta.ca/constellations/index.php/constellations/article/view/16287/13075> Letöltve: 2023.03.15
- Drobyshevsky Sergey, (2012. augusztus. 7.): Russian Economy as the Hostage of High Oil Prices. Forrás: <https://ssrn.com/abstract=2162499> Letöltve: 2023.03.18.
- EDN. (2009. május 14.): Rusnano meets investment banks to talk about funds, projects. Forrás: <https://www.edn.com/rusnano-meets-investment-banks-to-talk-about-funds-projects/> Letöltve: 2023. 03.19.
- Eurasian Commission. (2017. június 3): EAEU and India began formal negotiations on a free trade agreement. Forrás: <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/3-06-2017.aspx> Letöltve: 2023.04.23.
- Eurasian Economic Union (2022): Eurasian Economic Union. Forrás: <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about> Letöltve: 2023.04.06.
- European Commission (2022): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments. Forrás: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en Letöltve: 2023.03.20.
- European Investment Bank (2013. november): Small and Medium Entrepreneurship in Russia. Forrás: https://www.eib.org/attachments/efs/econ_study_small_and_medium_entrepreneurship_in_russia_en.pdf Letöltve: 2023.03.18.
- EY. (2014. Március 12.): Small and Medium Entrepreneurship in Russia. Forrás: https://www.eib.org/attachments/general/events/2014_03_12_luxembourg_sme_financing_enca_safonov_en.pdf Letöltve: 2023.03.19.
- FREE Policy Brief Series (2012. november): The Eurasian Customs Union among Russia, Belarus and Kazakhstan: Can It Succeed Where Its Predecessor Failed?. Forrás: https://freepolicybriefs.org/wp-content/uploads/2012/11/free_policy_brief_tarnov51.pdf Letöltve: 2023.03.27.

Gaidar Institute for Economic Policy. (2020): RUSSIAN ECONOMY IN 2019 TRENDS AND OUTLOOKS. Forrás: <https://www.iep.ru/files/text/trends/2019-eng/Book.pdf> Letöltve: 2023.04.05.

Gao Jie. (2018): The Influencing Factors of Oil Trade between China and Russia. Forrás: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/382/5/052054/pdf> Letöltve: 2023.03.24.

Geohistory. (2018 november 12.): How the 2014 Economic Crisis Changed Russia's Economy. Forrás: <https://geohistory.today/2014-crisis-russia-economy/> Letöltve: 2023.03.24.

G. F. Galiullina (2019): Comparative analysis of operational frameworks of special economic areas in Russia. Forrás: <https://ideas.repec.org/a/aiy/journal/v5y2019i1p25-37.html> Letöltve: 2023.03.19.

Hooijmaaijers, B. (2021. December). The BRICS Countries' Bilateral Economic Relations, 2009 to 2019: Between Rhetoric and Reality. Forrás: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/21582440211054128> Letöltve: 2023.03.22.

Huygen, C. (2012). Forrás: <https://doi.org/10.29173/cons16287>

Indian Embassy Moscow. (2021): Brief on India-Russia Economic Relations. Forrás: <https://www.indianembassy-moscow.gov.in/overview.php> Letöltve: 2023.04.21.

Invest Asian. (2022. Május 6). Forrás: <https://www.investasian.com/asian-currencies/chinese-globalization-yuan/>

Irina Omelchenko et al. (2019): The modeling of the efficiency in the new generation manufacturing-distributive systems based on the cognitive production factors. IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng. 630 012020. Forrás: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/630/1/012020/pdf> Letöltve: 2023.03.18.

Kostin Oleg (2013): Special Economic Zones in Russia. Forrás: <https://www.jp-ru.org/5forum/data/alabuga1.pdf> Letöltve: 2023.03.21.

Kremlin (2013. július 26.): Meeting on reconstructing and modernising the Trans-Siberian railway. Forrás: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/18956> Letöltve: 2023.03.18.

Kudrin Alexey (2015): A new growth model for the Russian economy. 1. szám p. 30-54. Forrás: <https://doi.org/10.1016/j.ruje.2015.05.002> Letöltve: 2023.04.27.

Lang József (2014. február): Afghanistan: the view from Russia. Forrás: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_10-Afghanistan_view_from_Russia.pdf Letöltve: 2023.03.21.

Ludvig Zsuzsa (2013. Október). Közgazdasági Szemle. Oroszország új világgazdasági szerepben? Közgazdasági Szemle, LX. évf., 2013. október (1090–1118. o.) Forrás: http://www.epa.hu/00000/00017/00207/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2013_10_1090-1118.pdf Letöltve: 2023.03.16

- Macrotrends. (2023a). Russia GDP 1988-2023 Forrás:
<https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/gdp-gross-domestic-product>
Letöltve: 2023.03.15.
- Macrotrends. (2023b). Russia Debt to GDP Ratio 1998-2023. Forrás:
<https://www.macrotrends.net/countries/RUS/russia/debt-to-gdp-ratio> Letöltve:
2023.03.16
- Marek, D. (1995. július 1): Economic Transition in Russia, the Ukraine and Belarus in Comparative Perspective. Forrás:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1476782 , p 28-29 Letöltve:
2023.04.24
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2009. június 18.): Joint Statement of the Moscow Meeting Between Heads of State of China and Russia. Forrás:
https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/200907/t20090717_679275.html Letöltve: 2023.03.25.
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia (2016): Eurasian Economic Union. Forrás: <https://www.mfa.am/en/international-organisations/6> Letöltve: 2023.03.21.
- NCP Health (2012): The Foundation for Assistance to Small Innovative Enterprises in Science and Technology. Forrás: <http://www.h2020-health.ru/en/fasie> Letöltve: 2023.03.19.
- New Development Bank (2014. július 15): Agreement on the New Development Bank – Fortaleza, July 15. Forrás:
<https://web.archive.org/web/20160926230441/http://ndb.int/download/Agreement%20on%20the%20New%20Development%20Bank.pdf> Letöltve: 2023.04.25.
- Nord Stream (2012): The Pipeline. Forrás: <https://www.nord-stream.com/the-project/pipeline/> Letöltve: 2023.03.18.
- OECD (2021a): South Africa / Russia. Forrás: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/zaf/partner/rus> Letöltve: 2023.04.24.
- OECD (2021b): Russia / Brazil. Forrás: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/bra> Letöltve: 2023.04.25.
- OECD (2021c) Russia / China. Forrás: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/rus> Letöltve: 2023.04.15.
- Office of Foreign Assets Control. (2014. szeptember 12.): DIRECTIVE 4 UNDER EXECUTIVE ORDER 13662. Forrás:
<https://ofac.treasury.gov/media/8711/download?inline> Letöltve: 2023.03.28.
- Politico (2022.február 18.): The Speech In Which Putin Told Us Who He Was. Forrás:
<https://www.politico.com/news/magazine/2022/02/18/putin-speech-wake-up-call-post-cold-war-order-liberal-2007-00009918> Letöltve: 2023.03.19.
- Radio Free Europe (2016): Russian Gas Exports To Europe Increased 8 Percent In 2015. Forrás: <https://www.rferl.org/a/russian-gas-exports-to-europe-increased-8-percent-2015-despite-sanctions/27482447.html> Letöltve: 2023.03.23.

- Radio Free Europe. (2018. Október 3.): Putin Signs Unpopular Bill Raising Retirement Ages By Five Years. Forrás: https://www-rferl-org.translate.google.com/translate/a/russia-s-federation-council-approves-unpopular-bill-on-retirement-age-increase/29523214.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc Letöltve: 2023.03.26.
- Rechetnikova, M. (2017) . Russia's Economic Development Since Crimea and Its "Pivot" Towards China. International Immersion Program Papers. 60. Forrás: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=international_immersion_program_papers Letöltve: 2023.03.28.
- Russia Briefing (2022): Russia Establishes Three New Special Economic Zones. Forrás: <https://www.russia-briefing.com/news/russia-establishes-three-new-special-economic-zones.html/> Letöltve: 2022.04.27.
- Russian News Agency. (2021. június 10): Russia to convert around \$40 bln from National Wealth Fund, says Accounts Chamber head. Forrás: <https://tass.com/economy/1301079> Letöltve: 2023.04.05.
- Russian News Agency (2020 január 22.): Effect from OPEC+ deal was main cause of NWF doubling in 2019 — wealth fund. Forrás: <https://tass.com/economy/1111755> Letöltve: 2023.04.06.
- Russian Far East and Arctic Corporation. (2023): Russian Far East and Arctic Corporation. Forrás: <https://erdc.ru/en/about/> Letöltve: 2023.03.18.
- Rytilä, T. (1994 október 21.): Monetary Policy in Russia. Forrás <https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/45274/1094TR.PDF?sequence=1> Letöltve: 2023.04.26
- Shingirirai Mutanga (2016): Regional dimension of foreign direct investment in Russia. Forrás: <https://emsdialogues.org/wp-content/uploads/2016/02/Regional-Dimensions-of-FDI-in-Russia.pdf> Letöltve: 2023.03.22.
- Smolchenko, A. (2014. Október 13). China, Russia seek 'international justice', agree currency swap line. Forrás: <https://sg.news.yahoo.com/china-russia-seek-international-justice-agree-currency-swap-185306361.html> Letöltve: 2023.04.05.
- South African Institute of International Affairs (2019): Russia-South Africa relations since 1992. Forrás: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep25995.6.pdf?refreqid=excelsior%3Ab39a72053b79c92450150ca2f6026946&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1 Letöltve: 2023.03.25.
- SWP (2018): Vostok-2018: Another Sign of Strengthening Russia-China Ties. Forrás: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/vostok-2018-another-sign-of-strengthening-russia-china-ties> Letöltve: 2023.04.12.
- The Economic Times. (2009. február 17.) Russia, China sign \$25 billion energy deal. Forrás: <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/russia-china-sign-25-billion-energy-deal/articleshow/4144419.cms?from=mdr> Letöltve: 2023.03.22.

The Guardian. (2014. május 21). Russia signs 30-year deal worth \$400bn to deliver gas to China. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/21/russia-30-year-400bn-gas-deal-china> Letöltve: 2023.04.06.

The Moscow Times (2013. június 16.): Rusnano Seeks to Lure \$5Bln Investment. Forrás: <https://www.themoscowtimes.com/2013/06/16/toll-roads-to-become-core-of-moscow-regions-network-a24970> Letöltve: 2023.03.21.

The Moscow Times. (2014. december 22): China Will Help Russia Save the Ruble If Necessary, Foreign Minister Says. Forrás: <https://www.themoscowtimes.com/2014/12/22/china-will-help-russia-save-the-ruble-if-necessary-foreign-minister-says-a42495> Letöltve: 2023.04.06.

The White House (2010. március 26.): President Obama Announces the New START Treaty. Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2010/03/26/president-obama-announces-new-start-treaty> Letöltve: 2023.03.22.

The White House. (2014. október 3). The White House Archives. Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/10/03/remarks-vice-president-john-f-kennedy-forum> Letöltve:2023.03.28.

The New York Times (2008. február 3) Russia Creates a \$32 Billion Sovereign Wealth Fund Forrás: <https://www.nytimes.com/2008/02/01/business/worldbusiness/01fund.html> Letöltve: 2023.04.25.

The Russian Government (2012): Ministry for the Development of the Russian Far East and Arctic. Forrás: <http://government.ru/en/department/462/> Letöltve: 2023.04.29.

The San Diego Union Tribune (2008. november 25.): Russia wants to double trade with Brazil. Forrás: <https://www.sandiegouniontribune.com/sdut-lt-brazil-russia-112508-2008nov25-story.html> Letöltve: 2023.03.19.

The Telegraph (2014.augusztus 4.): Vladimir Putin signs historic \$20bn oil deal with Iran to bypass Western sanctions. Forrás: <https://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/energy/oilandgas/11014604/Vladimir-Putin-signs-historic-20bn-oil-deal-with-Iran-to-bypass-Western-sanctions.html> Letöltve: 2023.04.12.

Trading Economics (2023a): Russia Inflation Rate. Forrás: <https://tradingeconomics.com/russia/inflation-cpi> Letöltve: 2023.03.16.

Trading Economics (2023b): Russia Unemployment Rate. Forrás: <https://tradingeconomics.com/russia/unemployment-rate> Letöltve: 2023.04.25.

Trading Economics (2023c): Russia Interest Rate. Forrás: <https://tradingeconomics.com/russia/interest-rate> Letöltve: 2023.04.29.

Trading Economics (2023d) Russia GDP From Transportation and Storage. Forrás: <https://tradingeconomics.com/russia/gdp-from-transport> Letöltve: 2023.04.29.

Tradig Economics (2023e) Russia Government Budget. Forrás: <https://tradingeconomics.com/russia/government-budget> Letöltve: 2023.04.02.

Trading Economics (2023f) Russia Gold Reserves. Forrás:
<https://tradingeconomics.com/russia/gold-reserves> Letöltve: 2023.04.03.

Trans.Info (2019): New motorway between Moscow and St. Petersburg is now open. You can drive 720 km in 6.5 hours. Forrás: <https://trans.info/new-motorway-between-moscow-and-st-petersburg-is-now-open-you-can-drive-720-km-in-6-5-hours-167270> Letöltve: 2023.03.17.

The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine - European Union Committee Contents. Forrás:
<https://publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldeucom/115/11505.htm#n4> Letöltve: 2023.04.30.

United Nations Digital Library (2014): Territorial integrity of Ukraine : resolution / adopted by the General Assembly. Forrás: <https://digitallibrary.un.org/record/767565> Letöltve: 2023.04.20.

Wilson Center. (2017. december 8.): Two Lean Years: Russia's Budget for 2018–2020. Forrás: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/two-lean-years-russias-budget-for-2018-2020> Letöltve: 2023.03.26.

WIPO (2020 március): The Skolkovo Foundation: fostering innovation and entrepreneurship in the Russian Federation. Forrás:
https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2020/03/article_0007.html Letöltve: 2023.03.19.

WITS. (2020a): World Integrated Trade Solutions. Russian Federation Trade Summary 2009 Data. Forrás:
<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/RUS/Year/2009/Summary> Letöltve: 2023.03.17

WITS (2020b): European Union trade balance, exports and imports by country 2013. Forrás:
<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/EUN/Year/2013/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country> Letöltve: 2023.03.19.

WITS (2020c): Russian Federation trade balance, exports and imports by country 2013. Forrás:
<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/RUS/Year/2013/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country> Letöltve: 2023.03.21.

WITS (2020d): United States trade balance, exports and imports by country 2020. Forrás:
<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/USA/Year/2020/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country> Letöltve: 2023.04.05.

WTO (2012. szeptember 20.): Treaty on a Free Trade Area between members of the Commonwealth of Independent States (CIS). Forrás:
<http://rtais.wto.org/UI/PublicShowRTAIDCard.aspx?rtaid=762&lang=1&redirect=1> Letöltve: 2023.03.25.

World Bank (2023a): GDP growth (annual %) – Russian Federation. Forrás:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=RU> Letöltve: 2023.03.06.

World Bank (2023b): Foreign Direct Investment, net inflows (BoP, current US\$) – Russian Federation. Forrás:

<https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RU> Letöltve: 2023.03.05.

World Bank (2023c) Current account balance (BoP, current US\$) – Russian Federation.

Forrás: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=RU> Letöltve: 2023.03.06.

World Bank (2023d): Portfolio Investment, net (BoP, current US\$) - Russian Federation.

Forrás: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.KLT.PTXL.CD?locations=RU> Letöltve: 2023.04.27.

World Government Bonds (2022): Russia Credit Rating. Forrás:

<http://www.worldgovernmentbonds.com/credit-rating/russia/> Letöltve: 2023.04.27.

World Inequality Lab (2020): What's New About Income Inequality in Russia (1980-2019)?

Trends in Comparison to Eastern Europe. Forrás: <https://wid.world/document/update-on-income-inequality-in-russia-compared-to-eastern-europe-1980-2019/> Letöltve: 2023.04.27.

World Nuclear News. (2014. december 11.): Putin: Russia ready to build 'more than' 20

reactors in India. Forrás: <https://www.world-nuclear-news.org/NP-Putin-Russia-ready-to-build-more-than-20-reactors-in-India-11121401.html> Letöltve: 2023.04.22.

Yamal LNG (2015): Yamal LNG Project. Forrás: <http://yamallng.ru/en/> Letöltve: 2023.04.29.

NYILATKOZAT

Alulírott Juhász Máté Tibor büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerzés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2023 év 04. hónap 30. nap

Nyilatkozat a szakdolgozat státuszáról (nyilvános, bizalmas)

Alulírott Juhász Máté Tibor (Neptun kód XOENI3) a Felkészülés az izolációra, avagy Oroszország gazdasági berendezkedése a 2008-as nagy gazdasági világválságot követően című szakdolgozattal/záródolgozattal (továbbiakban mű) kapcsolatban az alábbiakról nyilatkozom:

- Kijelentem, hogy a mű BGE Dolgozattár repozitóriumába való feltöltésével más jogát nem sértem. Tudomással bírok arról, hogy az Egyetem a szerzői jogok meglétét nem ellenőrzi.
- Nyilatkozom, hogy a mű *(a megfelelő rész aláhúzendó)*
 - a bizalmas
 - a nyilvánosság számára hozzáférhető.
- Tudomásul veszem, hogy
 - szerzői jogsértés esetén az Egyetem az érintett dokumentum elérhetőségét a szerzői jogsértés tisztázása idejére átmenetileg korlátozza,
 - szerzői jogsértés esetén az érintett művet a Repozitórium adminisztrátora a Repozitóriumból haladéktalanul eltávolítja,
 - amennyiben a dolgozatomat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszem, az egyetem a dolgozatomat az interneten a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi. Hozzájárulásom – szerzői jogaim maradéktalan tiszteletben tartása mellett – nem kizárólagos és időtartamra nem korlátozott felhasználási engedély.

Kelt: Budapest. 2023.04.30..